

TÜRK TARİH KURUMU'NUN 1968 YILI GENEL KURUL TOPLANTISI

Türk Tarih Kurumu Genel Kurulu 27 Nisan 1968 Cumartesi günü saat 9,30 da Ankara'daki merkezinde toplandı. Saat 9,30 da üyeler Kurumun Kurucusu Aziz Atatürk'ün Anıtkabirini ziyaret ederek bir çelenk koydular ve saygı duruşunda bulundular. Anıtkabir'in şeref defterine Kurum Başkanı Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu aşağıdaki yazıyı yazdı, defter üyelerce imzalandı :

“Türk Ulusunun kurtarıcısı Atatürk'ün huzurunda, Türk Tarih Kurumu üyeleri, Onun ilkelerine bağlılıklarını tekrarlar, aziz hatırasına saygılarını sunarlar”.

Atatürk'ten sonra Devrim şehitlerinin mezarları ziyaret edilerek bir buket kondu.

Saat 10,15 de Kurum merkezine dönen üyeler saat 10,30 da Genel Kurul toplantısına katıldılar.

Başkan Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu çoğunluğun bulunduğunu söyleyerek oturumu açtı ve şu konuşmayı yaptı :

“Sayın Arkadaşlarım ;

Bir yıllık çalışma devresinin sonuna gelmiş bulunuyoruz. Bu yıl içinde Kurum üç değerli üyesini kaybetmiştir. Tarih hocamız Hâmit Ongunsu, edebiyat tarihimizin tanınmış ve öncü simalarından Ali Canib Yöntem, Başkanımız Hasan Cemil Çambel. O Hasan Cemil Çambel ki, İkinci Türk Tarih Kongresinin ve o münasebetle Dolmabahçe sarayında düzenlenen Türk Tarih sergisinin organizasyonunda unutulmaz hizmetleri olmuştur. O Hasan Cemil Çambel ki, bizden sonra gelecek Atatürk kuşaklarına “Atatürk'ün Sofrasında” adlı anıt anısını bırakmıştır. Aziz hatıraları önünde saygı duruşunda bulunuyoruz.

Yeni binamıza taşınmamızdan bu güne kadar geçen bir yıl içinde Kurumumuzu ve kitaplığımızı memleket içinden olduğu kadar Amerika'dan, Japonya'dan, Avrupa'dan, Sovyet Rusya'dan gelen bir çok tanınmış Akademi, Üniversite üyesi ve ilim adamı ziyaret etmiştir.

Konferans salonumuzda, 9-11 Kasım 1967 tarihinde Türkiye, İran ve Pakistan kalkınma için bölgesel işbirliği teşkilâtının düzenlediği “Atatürk'ün önderliği altında kültür devrimi” semineri toplanmıştır. Asbaşkanlarımızdan Sayın Profesör Âfet İnan'ın yönettiği bu seminerde üyelerimizden Sayın Profesör Âfet İnan, Profesör Tayyib Gökbilgin, Profesör Bekir Sıtkı Baykal, Profesör Şinasi Altındağ, Profesör Halil İnalçık, Profesör Şerafeddin Turan tebliğlerini sunmuşlardır.

30 Aralık 1967 tarihinde Tevfik Fikret'in doğuşunun 100 üncü yıl dönümü için UNESCO Türkiye Milli Komisyonu tarafından anma töreni tertiplenmiştir. Bu anma töreninde üyelerimizden Sayın Profesör Enver Ziya Karal ve arkadaşımız birer konuşma yapmışlardır. Nihayet 27-28 Ocak 1968 tarihinde Halkevleri Genel Merkezi tarafından “Atatürk Enstitüsü” nün kuruluşu münasebetiyle bir seminer düzenlenmiştir. Yönetim Kurulunuz, konferans salonumuzu, bu istekleri Kurumun amaçları açısından uygun bulduğundan uygun bulduğundan tahsis etmiştir.

Sayın Arkadaşlarım ;

Önümüzdeki 10 Kasım 1968 tarihi Büyük Atatürk'ün ölümünün 30. yıldır.

Yönetim Kurulunuzun Yüksek Genel Kurula sunduğu öneriler arasında Kurumumuzun "Atatürk Araştırma Merkezi" nin faaliyete geçirilmesi hakkındaki teklife ve 19 Mayıs 1969 tarihinde Milli Mücadele'nin 50. yılını idrâk edeceğimize göre Samsun ve Amasya'dan itibaren Erzurum, Sivas kongrelerini de içine alan bir yayın ve uygun diğer faaliyetlerin Kurumumuz tarafından ele alınmasına ilgilerinizi yüksek müsaadelerinizle rica edeceğim.

Ayrıca 1969 Eylülünde toplanacak olan VII. Türk Tarih Kongresi için ön çalışmalara başlanmış bulunmaktadır.

Sözlerimi bitirmeden önce, Sayın Uluğ İğdemir'e ve Kurum mensuplarına teşekkürlerimi bildirmek isterim. Yönetim Kurulu arkadaşlarımla şahsım adına da hepinize saygularımızı sunarız.

Sayın Üstadımız Profesör İsmail Hakkı Uzunçarşılı'dan Kurumumuzda 30 hizmet yılını tamamlamış üç üyemize Sayın Fakihe Öymen, Sayın Profesör Hâmit Sadi Selen ve Sayın Profesör Arif Müfid Mansel'e hâtıra madalyalarını sunmalarını rica edeceğim. Değerli arkadaşlarımıza tebriklerimizi ve mutluluk dilekelerimizi sunarım".

Başkanın konuşmasından sonra Kurum üyelerinden 30 yılını dolduran Sayın Bayan Fakihe Öymen, Sayın Profesör Dr. Hâmit Sadi Selen ve Sayın Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel'e Kurumun kurucu üyelerinden Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı hâtıra madalyalarını alkışlar arasında sundu.

Başkanlık Divanının seçimine geçilerek Genel Kurul Başkanlığına Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan, Asbaşkanlığa Bayan Fakihe Öymen, Sekreterliklere de Prof. Dr. Bahadır Alkım ve Prof. Dr. Halil İnalçık seçildiler.

Başkanlık divanı yerlerini aldılar. Genel Müdür Uluğ İğdemir Yönetim Kurulunun 1967 yılı Çalışma raporiyle Basımevi Yönetim Kurulunun 1967 yılı Çalışma raporunu ve Denetleme Kurulu raporunu okudu.

Prof. Tayyib Gökbilgin söz alarak bundan önce Genel Kurulların açılışında üyelerden birinin bilimsel bir bildiri okuduğunu, bu geleneğin niçin bırakıldığını sordu ve devamını istedi. Prof. Ekrem Akurgal aynı konuya dokunarak Prof. Gökbilgin'i desteklediğini, ayrıca çeşitli şehirlerde ilmî konferanslar düzenlenmesi gerektiğini, halk için popüler yayınlar yapılmasını bu nitelikte bir Selçuk tarihimizin ve bir Osmanlı tarihimizin bulunmadığını söyledi.

Dr. Hâmit Koşay Türk Kültür tarihi üzerinde de çalışmalar yapılmasını istedi.

Prof. Osman Turan Malazgird savaşının 900 üncü yıldönümünün yaklaştığını, bu önemli yıldönümü için raporda hiç bir şeyin bulunmadığına işaret etti.

Eleştirmeleri Başkan, Yönetim Kurulu üyeleri ve Genel Müdür cevaplandırdılar. Görüşmeler sonunda Yıllık Konferanslara devam edilmesi, aylık toplantıların daha verimli olması, popüler yayınlar hazırlanması için gayret harcanması genellikle uygun görüldü.

Başkan konuşmaların sona ermesiyle Yönetim ve Basımevi Yönetim Kurullarının raporlarını oya koydu, raporlar oybirliği ile kabul edilerek, Yönetim Kurulları aklandı.

1968 Bütçe tasarısını incelemek üzere Bayan Fakihe Öymen, Prof. Dr. Halil Demircioğlu ve Prof. Abdülkadir İnan Bütçe Komisyonuna seçildikten sonra Ku-

rulların seçimine geçildi ve Yönetim Kurulu asli üyeliklerine oy sırasıyla Prof. Dr. Tahsin Özgüç, Ord. Prof. Dr. Sedat Alp, Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu, Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Prof. Dr. Âfet İnan, Prof. Dr. Cemal Tukin, Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal; Yedek üyeliklere Prof. Tayyib Gökbilgin, Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal, Prof. Dr. Halil İnalçık seçildiler.

Vakit geçmiş olduğundan öğleden sonra saat on altıda toplanılmak üzere birinci oturuma son verildi.

Genel Kurul öğleden sonra saat 16 da Asbaşkan Bayan Fakihe Öymen'in Başkanlığında toplanarak Kurulların seçimlerine devam edildi. Haysiyet Divanına Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan, Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel, Bay Tahsin Öz, Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı ve Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver; Denetleme Kuruluna Prof. Dr. Halil Demircioğlu, Dr. Hâmit Koşay, Bayan Fakihe Öymen; Kitaplık Komisyonuna Prof. Dr. Adnan Erzi, Dr. Hâmit Koşay, Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı; Basimevi Yönetim Kuruluna Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, Prof. Abdülkadir İnan, Prof. Dr. Tahsin Özgüç seçildiler.

Gündemin 13 üncü maddesinde yer alan üyelik önerileri daha sonra görüşülme üzere 14 üncü maddeye geçildi ve Bütçe Komisyonu Raporu okundu. Rapor da Yönetim Kurulu tasarısında gösterilen ödeneklerin uygun olduğu, ancak baskı giderleri diliminden 50 bin liranın düşülerek kazılar dilimine alındığı bildirilmekte idi. Bütçe üzerinde söz isteyen olmadığından Kurumun 1968 yılı bütçesi 5.560.250 lira gelir ve 5.556.401 lira gider olmak üzere oybirliği ile kabul edildi.

Bundan sonra gündemin 15 ve 16 ıncı maddelerine geçilerek sırasıyla şunlara karar verildi :

1 — Atatürk'ün bir biyografisinin yayınlanması, Atatürk ve Türk Devrimleri hakkında yapılacak yayınların düzenlenmesi, teşvik ve himayesi, Atatürk hakkında yapılmış olan her türlü yayınların bibliyografyalarının hazırlanarak düzenli bir seri halinde çıkarılması ve bütün bu çalışmalarını yönetmek üzere beş kişilik bir komisyon kurulması hakkında 1958 yılında Genel Kurulca verilen karara göre çalışan komisyonun "Atatürk ve Devrimleri Araştırma Merkezi" adı altında kurulacak bir merkez haline getirilmesi ve şimdi komisyon üyesi bulunan Prof. Dr. Âfet İnan, Ord. Prof. Hikmet Bayur, Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal ve Genel Müdür Uluğ İğdemir'in bu Merkezin Yönetim Kurulunu teşkil etmesi, komisyona verilmiş olan yetkilerin bu Yönetim Kuruluna da tanınması, merkezin çalışmaları için gerekli uzman ve ilmi yardımcıların tayini, armağan verilmesi gibi işlemlerin Merkez Yönetim Kurulunun teklifi üzerine Kurum Yönetim Kurulunca saptanması hakkında Yönetim Kurulunca yapılan öneri oybirliği ile onaylandı.

2 — Telif hakları yönetmeliğinin 13 ve 26 ıncı maddelerinde yapılacak değişiklikler hakkında Yönetim Kurulunca getirilen tasarı aşağıdaki şekilde kabul edildi:

TELİF HAKLARI YÖNETMELİĞİNİN 13 ve 26 ıncı MADDELERİNİN YENİ ŞEKİLLERİ

13 — Telif ve çeviri ücretleri şu esaslara göre ödenir :

- a) Türkçe yazılmış telif eserlerin her saymaca sahifesine 30 lira.
- b) Yabancı dilde yazılmış telif eserlerin her saymaca sahifesine 30 lira.

- c) Modern dillerden Türkçeye yapılan çevirilerin her saymaca sahifesine 20 lira.
- ç) Ölü dillerden (Sumerce, Etice, Eski Yunanca, Lâtince, Eski Arapça, Eski Farsca v. b.) yapılan çevirilerin her saymaca sahifesine 30 lira.
- d) Birden fazla eserin karşılaştırılması ile meydana getirilen metin tesislerinin (eleştirmeli basım) her saymaca sahifesine 25 lira.
- e) Osmanlıcadan yapılan sade transkripsiyonların her saymaca sahifesine 15 lira.
- f) Basılmış belgelerin olduğu gibi alınması halinde her saymaca sahifeye 5 lira.
- g) Okunması güç Osmanlıca metin transkripsiyonlarının her saymaca sahifesine 20 lira.
- h) Basılmış eserlerin sonuna konan bibliyografyaların her saymaca sahifesine 15 lira.
- i) İndekslerin basılmış tam sahifesine 20 lira.

Yönetim Kurulunca veya Kollarca hazırlanacak bilimsel raporlara verilecek telif hakkını tespit etmeye Yönetim Kurulu yetkilidir.

26 — Kurumca basılan eserlerden baskı sayısı 500 nüshaya kadar olanlardan yazar veya çevirmene 25 tane, 500 den 1000 nüshaya kadar olanlardan 30 tane, 1000 nüshadan fazla olanlardan 50 tane parasız olarak verilir.

Yazar eserinin yurt dışında tanınması ve dergilerde tanıtılması için, Kurumun bu maksatla gönderdiği kişi ve Kurumlar dışında, parasız olarak kendisine verilenlerin bir misline kadar nüshayı Kurum yoluyla buralara gönderilmesini isteyebilir.

3 — Kurum yayınlarının bilim kurulları ve değiştirmeler dışında kimlere parasız olarak verileceği hakkında Yönetim Kurulunca yapılan öneri “talip olduğu takdirde” cümlesinin katılmasıyla řu şekilde kabul edildi :

“Kurumumuzun amacını ve çalışmalarını benimseyerek bize yazılarıyla ve davranışlarıyla yardımcı olan profesör, doçent ve bilim adamlarına –talip olduğu takdirde– kendi çalışma alanlarıyla ilgili yayınlar Yönetim Kurulu kararıyla verilebilir”.

4 — Kurum üyelerine yurt içi geziler için verilmekte olan 50 lira gündelik, bugünkü şartlara göre az olduğundan, bunun münasip bir miktara yükseltilmesi hakkında Yönetim Kurulunca yapılan öneri üzerine yapılan tartışmalardan sonra gündeliklerin (kazı heyetlerine verilen gündelikler hariç olmak üzere) 100 liraya çıkarılmasına karar verildi.

5 — 1969 Nisanında Lefkoře’de toplanacak I. Uluslararası Kıbrıs Tetkikleri kongresine Kurumumuzun katılmamasına karar verildi.

Bundan sonra gündemin üyelik teklifleri maddesine geçildi :

6 — Zengin kitaplığını Türk Tarih Kurumuna bağışlamış olan eski hariciye memurlarından Esad Fuad Tugay’a Türk Tarih Kurumunun şeref üyeliği pâyesinin verilmesine gizli oyla yapılan seçim sonunda oybirliği ile karar verildiğinden toplantı salonuna davet edilen Sayın Esad Fuad Tugay’a Şeref üyeliği beratı alkışlar arasında ve Başkanın řu sözleriyle verildi :

“Sayın Şeref Üyemiz,

Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk olan Türk Tarih Kurumunun Şeref Üyeliği pâyesi beratını size sunuyorum. Şu anda tebriklerimizi en iyi dileklerimizle ifade ederken mutluluk duymaktayım”.

7 — Eski, Orta ve Yeni Çağ Kollarından gelen üyelik teklifleri birer birer ve gizli olarak oya kondu, bu oylama sonunda İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Profesörü Dr. Semavi Eyice, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yeni Çağ Tarihi Profesörü Dr. Münir Aktepe, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Genel Türk Tarihi Kürsüsü profesörlerinden Dr. Şerafeddin Turan Türk Tarih Kurumu aslı üyeliğine seçildiler.

Kollardan gelen önerilerin okunmasına geçildi ve şunlara karar verildi :

8 — 1968 yılı yaz aylarında meslekî incelemelerde bulunmak ve Kurumumuz yayınları arasında çıkacak “Roma Tarihi I. cilt 2. Bölüm” adlı eseri için malzeme toplamak üzere Londra’ya davetli olarak gidecek olan üyelerimizden Profesör Dr. Halil Demircioğlu’na Ankara-Londra gidiş-dönüş yolluğunun Kurumca ödenmesine,

9 — 1-4 Ekim 1968 tarihleri arasında Budapeşte’de toplanacak Uluslararası Prehistorya ve Protohistorya kongreleri Daimî Konsey toplantısına çağırılan üyelerimizden Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu ile Dr. Hâmit Koşay’ın yolluk ve gündeliklerinin Kurumca ödenmesine,

10 — 1968 yaz aylarında memleketin çeşitli yerlerinde ilmî araştırma yapmak isteyen üyelerimizden Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Prof. Dr. Şinasi Altundağ ve Prof. Tayyib Gökbilgin’e ikişer bin lira ilmî araştırma yardımı yapılmasına,

11 — Hollanda’da Türk Sanatı üzerinde inceleme yapmak isteyen üyelerimizden Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver’e Hollanda’ya kadar gidiş-dönüş yolluğıyle 10 günlük gündeliğinin Kurumumuzca ödenmesine,

12 — 9-14 Eylül 1968 tarihleri arasında Amerika’nın Indiana eyaletinde toplanacak IV. Uluslararası Ekonomi Tarihi Kongresine davet edilmiş olan üyelerimizden Prof. Dr. Halil İnalçık’a 250 dolar tutarında yardım yapılmasına,

13 — Uluslararası Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Kurumunun Osmanlı Vesikaları Komisyonu Başkanlığına üyelerimizden Prof. Tayyib Gökbilgin’in seçilmesine,

14 — Kurum aslı üyeliğine teklif edilen üyelerin bilimsel yönlerini daha iyi anlayabilmek için adayın eserlerinden iki takımının Ankara ve İstanbul’da Kolların toplantısından üç ay önce üyelerin incelemesine sunulmasına,

15 — Napolyon ve Elbe Etüdüleri Merkezinin Fransa’da düzenlediği kongreye üyelerimizden Ord. Prof. Enver Ziya Karal’ın katılmasına,

16 — Türk Kültür tarihinin belirli konuları üzerinde yayınlar yapılması hakkında Dr. Hâmit Koşay’ın önerisinin Kollara gönderilmesine,

17 — Popüler yayınlar yapılması hakkında Dr. Hâmit Koşay’ın önerisinin Kollara gönderilmesine,

18 — Genel Kurul toplantılarının ilk gününde yeni seçilen üyelerden birinin bir saati geçmemek üzere bir bildiri sunması hakkında Dr. Hâmit Koşay’ın önerisinin kabulüne.

Gündemde görülecek başka bir konu kalmadığından saat 19,30 da Genel Kurul toplantısına son verildi.

YÖNETİM KURULU ÜYELERİ ARASINDA İŞ BÖLÜMÜ

Türk Tarih Kurumu Genel Kurulunun 27 Nisan 1968 tarihli toplantısında Yönetim Kurulu üyeliğine seçilen üyeler aynı gün toplanarak aralarında şu yolda iş bölümü yaptılar :

Başkanlığa Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu, Asbaşkanlıklara Prof. Dr. Âfet İnan ve Prof. Dr. Cemal Tukin, Genel Sekreterliğe Ord. Prof. Dr. Sedat Alp, Saymanlığa Prof. Dr. Tahsin Özgüç, Üyeliklere Ord. Prof. Enver Ziya Karal ve Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal.

TÜRK TARİH KURUMU YÖNETİM KURULU'NUN
1967 ÇALIŞMA YILI RAPORU

Genel Kurulun Sayın Üyeleri,

Yönetim Kurulunuzun 1967 Çalışma Yılı Raporunu yüksek katınıza sunuyoruz:

BÜTÇE DURUMU

Kurumumuzun 1967 yılı gelir ve giderleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir :

A. GELİRLER

<i>Bölüm</i>	<i>Gelirlerin çeşidi</i>	<i>Bütçeye konan</i>		<i>Sağlanan</i>	
		<i>Lira</i>	<i>K.</i>	<i>Lira</i>	<i>K.</i>
I	Kurum Arttırmından	720.000	—	1.456.704,65	
II	Atatürk vasiyeti geliri	2.000.000	—	2.062.928,12	
III	Üye ödentileri	250	—	260	—
IV	Yayın gelirleri	250.000	—	240.878,80	
V	Basımevi geliri	700.000	—	706.612,92	
VI	Türlü gelirler	90.000	—	99.681,97	
	Toplam	3.760.250	—	4.567.066,46	

B. GİDERLER

<i>Bölüm</i>	<i>Giderlerin çeşidi</i>	<i>Bütçeye konan</i>		<i>Harcanan</i>	
		<i>Lira</i>	<i>K.</i>	<i>Lira</i>	<i>K.</i>
I	Görevli giderleri	843.200	—	553.076,95	
II	İdarî giderler	115.000	—	92.875,39	
III	Bilimsel giderler	880.000	—	864.784,34	
IV	Yatırımlar ve yatırımla ilgili giderler	1.696.000	—	2.772.497,37	
V	Yayın zararları	225.001	—	212.671,60	
	Toplam	3.759.201	—	4.495.905,65	

Bu tablolarda görüldüğü üzere, Kurumumuzun 1967 yılı gelirlerinde, bütçeye oranla, 806.816 lira 46 kuruş bir fazlalık görülmektedir. Bunun 62.928 lira 12 kuruşu Atatürk vasiyeti gelirinden, 10 lirası Üye ödentilerinden 6.612 lira 92 kuruşu Basımevi gelirinden, 9.681 lira 97 kuruşu da türlü gelirlerden sağlanmış, geri kalan 727.583 lira 45 kuruşu da İş Bankasından alınan borçla tamamlanmıştır.

Gider bütçemize gelince : Başta görevli giderleri olmak üzere bütün bölümlerde bütçeye oranla daha az harcama olmuş, yalnız yatırımlar bölümünde binamızın tamamlanması ve demirbaşlar için 776.497 lira 37 kuruş fazla harcama yapılmıştır.

YAYIN İŞLERİ

Bu yıl içinde şu eserlerin basımı bitmiş ve yayımlanmıştır :

1. CEVDET PAŞA (Yayınlayan : CAVİT BAYSUN) : *Tezakir 40*.
2. *Namık Kemal'in hususî mektupları I, İstanbul, Avrupa ve Magosa mektupları* (Hazırlayan : FEVZİYE ABDULLAH TANSEL).
3. F. SARRE (Türkçeye çeviren : ŞAHABETTİN UZLUK) *Konya Köşkü*.
4. SABAHAT ATLAN : *Side'nin Milâttan Önce V. ve IV. yüzyıl Sikkeleri üzerinde Araştırmalar* (Türkçe ve Almanca).
5. EKREM AKURGAL : *Urtartäische und Altiranische Kunstzentren*.
6. E. BOSCH : *Quellen zur Geschichte der Stadt Ankara im Altertum*.
7. FARUK SÜMER : *Karakoyunlular I*. cilt.
8. İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI : *Mithat Paşa ve Yıldız Mahkemesi*.
9. YUSUF HİKMET BAYUR : *Türk İnkılâbı Tarihi III. cilt, 4. kısım*.
10. *VI. Türk Tarih Kongresi*.
14. Belleten sayı : 122 — 124.
15. Belgeler sayı : 3 - 4 ve 5 - 6.

Şu eserlerin basımı bitmek üzeredir :

1. E. ROSENBAUM (ALFÖLDİ) : *A Survey of Coastal Cities in Western Cilicia*.
2. *Necati Lugal Armağanı*.
3. ABDÜLKADİR İNAN : *Makaleler, İncelemeler*.
4. MUSTAFA KEMAL (Yayınlayan : ULUĞ İĞDEMİR) : *Arıburnu Muharebeleri Raporu*.

Bu yıl içinde şu eserlerin basımına başlanmıştır :

1. *Namık Kemal'in hususî mektupları II*.
2. B. LEWIS : *Modern Türkiye'nin Doğuşu*.
3. NİMET ÖZGÜÇ : *Kaniş Karumunda Ib katının mühürleri ve mühür baskıları*.
4. SEDAT ALP : *Zylinder und Stempelsiegel aus Karahöyük bei Konya*.
5. İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI : *Anadolu Beylikleri II*. baskı.
6. MAZHAR MÜFİT KANSU : *Erzurum'dan Ölümüne kadar Atatürk'le Beraber II*. cilt.
7. HALİL İNALCIK : *Gazavat-ı Sultan Murat Han*.

Bu yıl içinde şu eserlerin basılmasına karar verilmiştir :

1. ÇAĞATAY ULUÇAY : *Padişahların Kadınları ve Kızları*
2. ÇAĞATAY ULUÇAY : *Harem*.
3. G. JASCHKE : *Millî Mücadele ile ilgili İngiliz Belgeleri*.

ULUSLARARASI KONGRELER

1967 yılı Uluslararası Kongreler ve Toplantılar bakımından yoğun bir çalışma yılı olmuştur. Masrafları Kurum bütçesinden verilmek suretiyle katıldığımız kongre ve toplantılar sırasıyle şunlardır :

1. 3 — 8 Haziran 1967 tarihleri arasında Roma'da yapılan Uluslararası Tarihî İlimler Kurulu'nun 1970 Moskova Kongresi Hazırlık Komitesi toplantısına üyelerimizden Prof. Dr. Âfet İnan ve Prof. Dr. Şinasi Altundağ katıldılar.

2. 24 — 29 Temmuz 1967 de İngiltere'nin Cambridge şehrinde toplanan Uluslararası III. Türk Sanatı Kongresine üyelerimizden Prof. Dr. Tahsin Özgüç katılmıştır. Arkadaşımız bize verdiği raporda 27 Temmuz Perşembe günü oturumda Kemah Türbeleri hakkında bir bildiri sunduğunu, 28 Temmuz günü öğleden sonraki oturuma da Başkanlık ettiğini bildirmektedir. Arkadaşımızın bildirisi kongre üyelerince ilgi ile izlenmiştir.

3. 13 — 19 Ağustos 1967 de Amerika'nın Ann Arbor şehrinde toplanan XXVII. Uluslararası Şarkiyatçılar Kongresine üyelerimizden Ord. Prof. Dr. Sedat Alp, Prof. Dr. Cemal Tukin ve Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan katılmışlardır. Prof. Ömer Lütfi Barkan Kongre Tertip Komitesinin davetlisi olduğundan Kurumumuzdan yolluk almamıştır. Arkadaşımız Prof. Sedat Alp'in bize verdiği rapora göre, Prof. Sedat Alp 16 Ağustos tarihli sekiyon toplantısında "*Gaga ağızlı ve kol biçimli libasyon kapları ve bunların Hititçe karşılıkları*" konusunda projeksiyonlu bir bildiri sunmuş, bu bildiri ilgi ile karşılanmıştır. Prof. Cemal Tukin ise Türk - Amerikan Münasebetlerinin ilk safhalarını inceleyen ve şimdiye kadar ortaya konmamış arşiv belgelerine dayanan bir bildiri, Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan da "*Osmanlı İmparatorluğunda 16 ncı yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan bazı ekonomik ve sosyal bunalımlar üzerinde düşünceler*" başlıklı bir bildiri sunmuşlardır. Her iki bildiri kongre üyelerince büyük ilgi görmüştür.

4. Üyelerimizden Ord. Prof. Sedat Alp 20 — 23 Ağustos 1967 tarihleri arasında Şikago Üniversitesinde toplanan Uluslararası XVI. Asiriyooloji Kongresinde Kurumumuzu temsil etmişlerdir.

5. 27 Eylül — 3 Ekim 1967 tarihleri arasında Roma'da toplanan Uluslararası Micenologia Kongresine üyelerimizden Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal Kurumumuz adına katılmıştır.

KONFERANSLAR

Atatürk Yıllık Konferanslarının VI. serisi bu yıl her ayın on beşinci günü verilmek üzere 6 konferansla başlamıştır. Konferansların listesi aşağıda sunulmuştur :

15 KASIM	1967	ÇARŞAMBA	Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya: <i>Türk Devriminin anlamı.</i>
15 ARALIK	1967	CUMA	Prof. Dr. Şerafettin Turan: <i>Türkiye'de İtalyan Ticaret Kolonileri.</i>
15 OCAK	1968	PAZARTESİ	Dr. Ekkehard Eickhoff: <i>Denizcilik Tarihinde Kandiye Muharebesi.</i>
15 MART	1968	CUMA	Hayrullah Örs: <i>Topkapı Sarayı Müzesi.</i>
15 NİSAN	1968	PAZARTESİ	Ord. Prof. Enver Ziya Karal: <i>İnsan Olarak Atatürk.</i>
15 MAYIS	1968	ÇARŞAMBA	Necmeddin Sahir Sılan: <i>Birinci Büyük Millet Meclisi.</i>

Bu konferanslardan başka, memleketimizi ziyaret etmiş olan British Museum'un Batı Asya Bölümü Konservatörü Dr. R. R. Barnett 23 Mayıs 1967 de Kurumumuzda "*Oxus Hazinesi*" konulu bir konferans vermiştir.

AYLIK TOPLANTILAR

Her ayın ilk Salı günü yapmakta olduğumuz aylık toplantılar bu yıl çeşitli sebeplerle düzenli olarak uygulanamamıştır. Yalnız üyelerimizden Ord. Prof. Enver Ziya Karal 6. XII. 1967 deki toplantıda “Atatürk’ün Birlikte Yaşama Politikası” konusunda çok ilgi çekici bir konuşma yapmış ve bu konuşma üzerinde faydalı görüşmeler olmuştur.

İLMİ ARAŞTIRMALARA YARDIM

Bu yıl üyelerimizden Dr. Hâmit Koşay’a Türkiye Kazılar Tarihi üzerinde yapacağı araştırmalar için Eski Çağ Kolu kararıyla 3000 lira ilmi araştırma yardımı yapılmıştır.

BÜYÜK KAYIPLARIMIZ

Kurumumuz bu yıl da üç değerli üyesini kaybetmek bahtsızlığına uğramıştır. 29 Ağustos 1967 de Sayın Ord. Prof. Hâmit Ongunsu, 26 Ekim 1967 de Sayın Ali Canip Yöntem ve 9 Aralık 1967 de Sayın Hasan Cemil Çambel aramızdan ayrılmış bulunuyorlar. Aziz arkadaşlarımızın hâtıralarını saygı ve sevgi ile anarız.

VII. TÜRK TARİH KONGRESİ

1968 Sonbaharında toplanması kararlaştırılmış olan VII. Türk Tarih Kongresinin, arkadaşlarımızın daha iyi hazırlanmaları için 23 — 29 Eylül 1969 tarihleri arasında toplanması Kolların sonbahar toplantısında karar altına alınmış ve bu defaki kongremizde bir yenilik olmak üzere üç konu üzerinde raporlar hazırlanarak Kongre Genel Kuruluna sunulması uygun görülmüştür. Bu konular şunlardır :

1. *Eski Anadolu Kültürlerinin liguistik, tarih ve sanat alanlarındaki süreklilik problemleri.*
2. *Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünde sosyal ve ekonomik etkenler.*
3. *Türkiye Cumhuriyetinin modern bir devlet olarak gelişmesinde Atatürk devrimlerinin önemi.*

Kongre için Kollarca seçilen Organizasyon Komitesi çalışmalarına başlamıştır.

KOL ÇALIŞMALARI

Kollar Yönetmelik gereğince toplantılarını yapmışlar, gerek Yönetim Kurulu’nun, gerekse üyelerimizin önerdiği konuları inceliyerek kararlara bağlamışlardır.

UNESCO TÜRKİYE MİLLÎ KOMİSYONUNDAKİ
ÇALIŞMALARIMIZ

Geçen Genel Kurulda UNESCO Türkiye Millî Komisyonu’nun X. devre genel kurulunda iki yıl süre ile Kurumumuzu temsil etmek üzere seçilen Asbaşkanımız Prof. Dr. Âfet İnan, UNESCO genel kuruluna tekrar yönetim kuruluna seçilmişlerdir. Arkadaşımız buradaki çalışmalarına devam etmektedir.

BİNAMIZIN AÇILIŞ TÖRENİ

Binamızın açılış töreni 12 Kasım 1967 Pazar günü saat 17 de Sayın Cumhurbaşkanını ve Sayın İsmet İnönü'nün huzurlarıyla yapılmış, törene seçkin bir davetli topluluğu ve bütün üyelerimiz katılmışlardır. Tören hakkında 125 sayılı Belleten'de geniş bilgi verilmiştir.

SAYIN ESAD FUAD TUGAY'IN BAĞIŞI

Eski Hariciye Memurlarımızdan Sayın Esad Fuad Tugay, çeşitli dillerdeki çok değerli ve zengin kütüphanesini Kurumumuza bağışlamışlardır. 103 sandık içinde İstanbul'dan Ankara'ya taşınmış olan kitapların kayıtlarına ve tasniflerine başlanmıştır. Hazırlanmakta olan katalog ayrıca basılacaktır. Kitaplar arasında 52 tane yazma eserle çok nadide koleksiyonlar bulunmaktadır. Sayın Esad Fuad Tugay'a huzurunuzda en içten şükranlarımızı sunarız.

KİTAPLIK

Kitaplığımız 1967 ilkbahariyle yazı arasında kitaplık müdürümüzle memurlarımızın gayretleri sayesinde ve kısa bir süre içinde yeni binamıza taşınmış ve modern kitap deposuna yerleştirilmiştir. Sonbahardan beri kitaplığımızı okuyuculara da açmış bulunmaktayız. Okuma salonumuzun rahatlığı, sessizliği okuyucular üzerinde çok olumlu etki yapmakta ve böyle bir araştırma merkezini araştırmacılara kazandırdığımız için tebrik ve takdir edilmekteyiz.

Yıl içinde kitaplığımıza 92'si satın alınmak, 513'ü değiştirme ve armağan yoluyla 605 cilt kitap ile, 277'si satın alınmak, 935'i değiştirme ve armağan yoluyla 1212 tane süreli yayın ve 1083 günlük gazetede girmiştir. Bunlardan başka Şemseddin Günaltay kitaplığından 558, Esad Fuad Tugay kitaplığından da 884 eserin kayıtları yapılmış, fişleri yazılarak yerlerine konmuştur.

Dış ülkelerdeki bilim kurulları ve bilim adamlarıyla yapmakta olduğumuz yayın değiştirmelerine devam edilmiştir. Şimdiki halde 217 yer ve kişi ile değiştirme yapılmaktadır.

Yıl içinde 70 gazete koleksiyonu, 280 dergi ve 75 kitap ciltlenmiştir.

1967 yılı sonunda kitaplığımızdaki kitap sayısı -süreli yayınlar, mikrofilm, fotokopiler ve yazmalar dışında- 48.153'e yükselmiştir.

Üyelerimizden Sayın Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in Kurumumuza bağışladığı değerli arşivin önemli bir kısmı tasnif edilmiş ve dosyalarına konmuş olarak Kurumumuza gelmiş ve okuma salonundaki özel yerine konmuştur. Bu vesile ile arkadaşımıza tekrar teşekkürlerimizi sunarız.

KAZILAR

Bu yıl da Eski Çağ Kolunun verdiği kararlara uyularak Alacahöyük, Perge, Kültepe, Altuntepe, Islahiye bölgesi, Van - Çavuştepe ve Bayraklı kazılarına devam edilmiş, Karahöyük kazısının yayın hazırlıkları yapılmış, Karatepe'de restorasyon işleri yürütülmüştür. Millî Eğitim Bakanlığı bu yıl da kazılarımıza para ve uzman

vermek suretiyle yardım etmiştir. Bakanlığın bu yakın ilgisinden dolayı huzurunuzda teşekkürlerimizi sunarız.

Bu yıl yapılan kazı ve araştırmalar hakkında kazı Direktörlerinden aldığımız kısa raporları olduğu gibi sunuyoruz :

1 — *Alacahöyük 1967 Mevsimi Çalışmaları :*

Türk Tarih Kurumu adına, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün de yardımları ile 1963 de yeniden başlayan Alaca Höyük Kazısına 1967'de de devam edildi.

Höyüğün bugüne kadar üçte biri kısmen kazılmış ve araştırılmıştır. Kazı heyeti, bu önemli yerin Kültür Katlarını, münferit parçalar olarak değil, mahalleler halinde, korunabilecek anıtları ile birlikte turistik bakımdan da cazibesi olan bir arkeolojik "Site" haline açılması ve tanzimi amacını gütmektedir. Bu kısmen başarılmıştır.

1967 de Çorum Belediyesi ile Sular İdaresi, kaldırılan Osmanlı Çağı evlerinin enkazını temizlemek için teknik araçları ile yardım etti. Höyüğün kuzeyindeki sonuncu ev de taşındığından, Frig (Phryg) katı ve ondan önceki Hitit katları da açılabilecektir. Poternli batı kapısı arkasında geniş bir saha açılmış ve burada kesif yeni Hitit Çağı mimarisine rastlanılmıştır. Sfenks kuzeyindeki sondajlarda yangın gören ve büyük ihtimale göre M.Ö. 1800, de (Hattuş) ile birlikte *Anitta* tarafından tahrip edilen Eski Hitit katı yapılarının surlar altında uzadığı tesbit edilmiştir.

Yeni Hitit çağında Sfenksli Kapı ve Surlar inşa edilirken sınırının daraltıldığı ve büyük ölçüde tesviyeler yapıldığı anlaşılmaktadır.

Höyük'de pek çok Hieroglif yazılı mühür bulunduğu halde, bu güne kadar, tek bir istisna ile, çivi yazılı tablet bulunmamıştır. Henüz kazılmamış sahalarda tabletler bulunduğu takdirde eski adının öğrenileceği umulur. *Albrecht Goetze*, Boğazkale arşivlerine dayanarak höyüğün Hattu Çağında *Katapa-ili* olduğunu sanır.

Zikrolunan sebeplerden ötürü Alaca Höyük Kazısına devam gerekmektedir.

DR. PHIL. HÂMİT Z. KOŞAY

2 — *1967 Perge kazısına dair kısa rapor :*

1946 ve 1953 - 1957 yıllarında yapılan Perge kazılarına, 10 senelik bir fasıldan sonra tekrar başlanmış ve kazı (hazırlık safhaları hariç olmak üzere) 25 Eylül'den 31 Ekim'e kadar devam etmiştir. Kazı heyeti başkanlığım altında Prof. G. E. Bean, Doç. Dr. A. Pekman, asistan Dr. S. Onurkan, y. mimar B. Aran, desinatör A. Dâi, fotoğraf uzmanı A. Albek, sanat tarihçisi Z. Ertuş, İstanbul Arkeoloji Müzesi uzmanlarından. Y. Akyay ve ileri sömestrelere 3 öğrenciden meydana gelmiştir.

1 — Bu seneki esas çalışma şehrin belkemiğini teşkil eden büyük direkli cadde üzerinde teksif edilmiş ve burada 60 m. kadar ilerlemek mümkün olmuştur ki böylece tüm uzunluğu 300 m yi bulan bu anıtsal caddenin üçte ikisi meydana çıkarılmıştır. Bu araştırmalar esnasında doğu portüğünde, onun gerisinde inşa edilmiş olan Bizans kilisesi ile ilgili oldukları anlaşılan birtakım geç devir duvar kalıntılarına raslanmış, batı portüğünün ise, bazı yerleri çok harap olmakla beraber, eski

karakterini daha iyi koruduğu tesbit edilmiştir. Caddenin başlangıcından takriben 200 m. mesafede ve kaldırımlı batı kısmının üzerinde, alt kısmı $6,80 \times 7,25$ m. eb'adında dört kademeli anıtsal bir kaide bulunmuş, kademelerin gayet itinalı bir şekilde işlenmiş ve birbirine uçlarına doğru genişleyen demir kenetlerle tutturulmuş kesme kalker taşlarından yapılmış olduğu anlaşılmıştır. Anıtın ortasında görülen bir beşinci taş dizisi bu kaidenin daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. Üst kısmı normal enkaz seviyesini bir hayli aşmış olduğundan ortadan kalkmış olan bu kaidenin ne gibi bir anıta ait olduğunu tesbit etmek mümkün olmamıştır. Anıtın hemen kuzeyinde, etrafı yassı taş levhalarla çevrili kutu şeklinde bir kompartımanın içinde plinthos'u ile birlikte bulunmuş olan ve üzerindeki lâtince yazıtın kendisini *l (ibertus) Caesaris* olarak gösteren *Viktor* adında bir şahıs tarafından adak edildiği anlaşılan bir sütun kaidesinin bu anıtın üzerinde durmuş ve sütunun üzerinde bir heykel taşımış olup olmadığını bilmiyoruz. Kazı esnasında cadde portiklerine ait bir hayli mimarî parça, meselâ postamentler, kaideler, sütun gövdeleri, başlıklar ve arşitrav-friz blokları bulunmuştur. Diğer buluntular arasında başı hariç olmak üzere iyi durumda olan giyimli bir kadın heykeli (yüks. 1 m), iki giyimli kadın torsu (yüks. 0,60 ve 0,84 m), 8 tane çeşitli büyüklükte baş ve 30 tane kadar yazıt gösterilebilir. Bunlardan başka üzerinde mahkûk hatlarla gösterilmiş kareler ve bunları iki kısma ayıran yapıklar ihtiva eden bir "oyun levhası" da ilgi çekicidir.

2 — Şehrin batı kapısının yanında yer alan anıtsal hamam binası araştırılmış, bugün toprak üzerindeki kısımların plânı çıkarılmış, ayrıca burada gerekli yerlerde sondajlar yapılarak mekânların mahiyetlerinin tesbitine çalışılmıştır. Bina ana eksenleri birbirine paralel gelen dört mekân ve ana eksenine bunlara dikey düşen ince uzun bir salondan ve geride peristilli bir avludan meydana gelmektedir. Batıdaki en büyük salonun bir "caldarium", duvarları iki kat üzere tertiplenmiş nişlerle süslü uzun salonun ise ders ve idmanlara ayrılmış bir mekân olduğu şimdiden söylenebilir. İnşa tarzından oldukça geç bir devirde (belki M. s. 3. yüzyıl) inşa edildiği anlaşılan ve Pamphylia hamamlarının en anıtsallarından biri olan bu hamamın araştırılmasına gelecek kazı mevsimlerinde de devam edilecektir.

3 — Şehrin dışında yer alan tiyatrodaki Müzeler ve Eski Eserler G. Müdürlüğü ile yürütülmesi kararlaştırılan araştırma, bu işe ayrılan tahsisatın kazının son günlerinde gelmesi üzerine, yapılamamış, hattâ Aralık ayına kadar Antalya'da kalan Y. Akyay, bazı malî formalitelerin ortaya koyduğu güçlükler yüzünden, kazı yapmadan geri dönmek zorunda kalmıştır. Yalnız Y. Akyay, tiyatronun etrafında geniş bir alana dağılmış olan ve büyük bir kısmı tiyatronun sahne binası ve onun iç fasadına ait bulunan mimarî parçaların etrafı bir envanterini yapmış, böylece tiyatronun ilerdeki restorasyonu için elzem olan bir bilimsel temel vücuda getirmiştir.

ORD. PROF. DR. ARIF MÜFİD MANSEL

3 — Küllepe Kazısı :

Üyelerimizden Prof. Dr. Tahsin Özgüç'ün başkanlığında Kurumumuz ve Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü adına Prof. Dr. Nimet Özgüç, Prof. Dr. Kemal Balkan, Mimar Arkeolog Mahmut Akok, Asistan Dr. Kutlu Emre, Asistan Aykut Çınaroğlu, fotoğraf Salâhattin Öztartan ve müstahzır Ali Osman Yılmaz'dan

kurulu heyet tarafından idare edilmekte olan Kültepe-Kaniş kazılarında bu yıl da devam olunmuştur. Kazılara, görgü, bilgi ve tecrübelerini arttırmak üzere 10 Arkeoloji öğrencisi ve doktorluk tezlerini Almanya'da hazırlamakta olan iki asistan da katılmıştır.

Karum'da şehrin merkezi kısmında ve yalnız Ib katında çalışıldı. Böylece, şehrin bu çağdaki esas plânını ortaya koymak mümkün olmaktadır. Taş temelleri çok düzenli olan evler, iyi korunmuştur. Büyük merkezi salonun etrafını çeviren küçük odalardaki eşya yerinde kalmıştır. Bunlardan bir tanesi, çok zengin olduğu anlaşılan, yerli bir tüccara aittir. Bu arşivde açılmış, veya açılmamış durumdaki zarflara, tabletlere, mühür baskılı bullelere, damga mühürlere rastlanmıştır. Arşivi 18 tableten ibaret olan bu evde, bütün ev eşyasını yangın enkazının altından topladık. On dokuzuncu kazı mevsiminde bulunmuş olmamıza rağmen, elde edilen vazolar arasında, şekillerine, ilk defa rastlananlar çoğunluktadır. Yeni buluntular, bu şehir insanların da obsidiyen'den güzel eserler meydana getirdiklerini öğretmekte ve çağdaşı Acemhöyük'ü yalnızlıktan kurtarmaktadır. Damga mühürlere bir tanesinin kristalden yapılmış olması, çok önemlidir. Ayrıca, Ugarit'in ikinci katında bulunduğunu bildiğimiz boya ile nakışlı matra biçimli kapların güzel örneklerinden başka, dört kulplu iri bir vazunun omuzu üstüne geyik, sunak (!) resmi yapılmıştır. Bu çeşit vazoya Kaniş'de, ilk defa, tesadüf edilmektedir. Bu, devrin resim sanatı hakkında yeni bilgiler vermektedir.

Evlerin tabanları altındaki taş sanduka mezarlar da, ölü hediyeleri bakımından, çok zengindir. Bunlardan, aynı odanın tabanı altına inşa edilmiş olan iki tanesinde iki silindir mühürden, altın süs eşyasından, tunç silâhlardan başka, tunç kaplar ve astarlandıktan sonra ayna gibi perdahlanan vazolar bulunmuştur.

Asıl Kaniş şehrinde üç ayrı ocakta çalışıldı. İlki sitadel'de, Hrozny'nin tahrip ettiği kısmın batısındadır. Burada 1966 yılında açığa çıkardığımız iç kaleyi genişlettik. Surun içindeki yapılar, Ib çağı dahil, uzun müddet kullanılmıştır. Bu seneki kazıların en önemli neticelerinden bir tanesi, Hrozny'nin "Saray" dediği büyük yanmış binanın Ib katına ve hattâ, gerçeğe en yakın bir ihtimalle, Kaniş Kralı Waşama'ya ait olduğunun anlaşılmasıdır. Eski Önasya Arkeolojisi ve tarihi bakımından çok önemli olan bir devri temsil eden Hammurabi çağının, Anadolu'daki durumunu öğretme bakımından birinci derecede değerli birer kaynak olan bu dil ve arkeoloji vesikalarının mânası, ileride, çok daha iyi anlaşılacaktır.

Karum'un ikinci katı ile çağdaş olan büyük sarayın iki yanındaki odaları arasından uzanarak taş döşeli büyük avluya açılan koridorun kuzey kısmının tabanı taş, güney yarısı da kalın kalaslarla döşelidir. Bu kalaslar yanmış olmalarına rağmen, çok iyi korunmuştur.

Eski medeniyet katlarının aydınlanmasını sağlayan derin ocakta yapılan kazılar, eski tunç devrinin orta safhasını, geniş bir alan dahilinde, tetkik etme imkânını vermiştir. Bu çağ Orta Anadolu'nun en karanlık devirlerinden bir tanesini temsil etmektedir. Yapıların temel genişlikleri, ikinci Truva'nunkilerden daha fazladır. Seramik Orta Anadolu'nun tipik tek renkli kaplarına inhisar etmektedir. Alabaster idollerden daha eski olan pişmiş topraktan insan başı, yüz ve saç teferruatını gösteren ilk eserdir.

Bu sene meydana çıkarılan eserlerin bir kısmı yeni inşa olunan Kayseri Müzesine, bir kısmı Ankara Arkeoloji Müzesine, bir kısmı da inşaatı tamamlanmış bulunan Kültepe'deki mahallî müzeye teslim edilmiştir. Böylece, Kültepe-Kaniş, şu anda, üç devlet müzesinin en zengin koleksiyonlarını temsil etmektedir.

4 — *Altuntepe Kazıları :*

Kurumumuz ve Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü adına Kültepe Kazı Heyeti tarafından idare edilmekte olan Altuntepe kazılarına bu sene de devam olunmuştur. Urartu kalelerinin en zenginlerinden biri olan Altuntepe'nin, zirvesine inşa olunan ve tam plânlarıyla açığa çıkarılan momümental yapılardan sonra, tepenin batısında, mabet ve kabul salonunun dışında, aşağı teras'daki özel yapıların tetkikine başlandı. Bilindiği üzere, Urartuların özel yapılarına ait bilgimiz çok azdır; ve sadece bir kazı yerindeki kalıntılara dayanmaktadır. Bu bakımdan, Altuntepe kazıları Urartu sivil mimarîsinin aydınlanmasına da yardımcı olmaktadır. Kerpiç duvarlı evlerin temelleri taşandır. Evlerin 3-6 odalı olduğu, ocaklarının, el değirmen taşlarının yerinde kaldığı görülmektedir. Bu evlerde bulunan seramiğin ve diğer küçük eser parçalarının eski yapı katına ait olan mabet eşyasına benzediği görülmektedir. Yeni kazılar, sitadele inşa edilen resmî binalarla, terasa kurulan çağdaş özel yapıların, mukayeseli bir şekilde, incelenmesini ve bir Urartu şehrinin tam plânı ile meydana çıkarılmasını sağlamaktadır. Altuntepe bu bakımdan da Urartu Arkeolojisine önemli katkıları bulunmanın arifesindedir. Bugün Altuntepe, momümental surları, mabedi, kabul salonu, yeraltı mezarları, açık hava mabedi, deposu ve özel evleri ile, eşine az rastlanan, bir açık hava müzesi halindedir.

TAHSİN ÖZGÜÇ

5 — *Karahöyük Kazısı Çalışmaları (Konya) :*

Eskiçağ Kolunca uygun görülen teklifim üzerine 1953 yılından beri Kurumumuz adına Başkanlığım altında yürütülmekte olan Konya Karahöyük kazılarına 1967 yılında ara verilmiş ve Eylül ayında Karahöyük'e gidilerek mahallinde neşriyat hazırlıkları ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Bu arada Karahöyük eserlerinin Millî Eğitim Bakanlığı'nın muvafakatiyle Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde muhafaza edilmekte olan kısmı Konya Müzesine teslim edilmiştir.

Çok zengin ve önemli bir koleksiyon teşkil eden Karahöyük mühürleriyle mühür baskıları üzerindeki kitabım Kurumumuz yayınları arasında basılmaktadır. Bu eseri Karahöyük kazısı ile diğer buluntuları hakkındaki kitabımız izleyecektir.

ORD. PROF. DR. SEDAT ALP

6 — *Islahiye Bölgesi Araştırmaları, Gedikli ve Kırışkal Hüyük Kazıları :*

Üyelerimizden Prof. Dr. U. Bahadır Alkım'ın yönetimi altında Handan Alkım (Başkan yardımcısı), Asistan Dr. Refik Duru, Asistan Ali M. Dinçol, Topograf-Mühendis Ferit Koper, Hollanda'nın Delft Teknik Üniversitesinden stajiyer Mühendis P. Laurijssens ve aynı Üniversiteden stajiyer Mimar W. Meijknecht, Foto uzmanı Aziz Albek, Desinatör Sarpol İzziz ve Vural Sezer'den kurulu bir heyet tarafından

Kurumumuz adına — Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünün ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin iştirakiyle — yapılmakta olan İslâhiye bölgesi araştırmalarına 24 Temmuz-26 Eylül 1967 tarihleri arasında devam edildi; bu dönemde Gedikli Höyüğündeki kazılar tamamlandı ve Kırıskal Höyüğünde bir sondaja başlandı.

I. GEDİKLİ KAZISI

Çalışmalar iki kesimde geliştirildi: Doğu yamaçta ve güney-doğu etekte.

A. Doğu yamaçta (=A 1 — Sondajı) : Höyüğün kültürel sürekliliğini tanımlamak amacı ile 1964'de başlanan, 1965 ve 1966'da geliştirilen bu kazıda III k evresine kadar inilmişti. Bu dönemde aynı sondaj yeri derinliğine geliştirilerek III l, III m, III n, IV a, IV b, IV c, IV d, IV e ve IV f evreleri tesbit edildi ve ana toprağa ulaşıldı.

III l : Röper noktamızdan 14.30 m. ve Hüyük tepesinden ise 22.85 m. derinlikte başlayan bu evrenin itinalı taş temel kalıntılarında, nişli mimarîyi andıran bir sistemin görülmesi pek ilginçtir. Alanın çakıl taşı döşemeli zemininin ancak bir kesimi kendisini koruyabilmiştir. 1966'da açılan III k ile bu yıl kazılan III l'nin molozu içinde ikisi küp mezar (PM 2 ve PM 3) ve dokuzu da (SK 8 — Sk 16) basit gömü olmak üzere on bir mezar meydana çıkarıldı. Basit gömülerin hepsi bacakları karınlarına doğru çekik vaziyette (*Hocker*) idiler. Ölü hediyeleri arasında başlı iki bronz iğne, kemik iğneler ve boncuklardan müteşekkil kolye özellikle zikre değer. Çanak-çömlek türünün büyük bir çoğunluğu kırmızımtrak renkte olup tornada yapılmıştır; kâseler, çukur tabaklar, "ayaklı meyvelikler" hâkim profili teşkil etmektedirler. Ayrıca Obeid benzeri mahallî boyalı keramik parçaları da bulunmuştur. Bronzdan bir orak parçası madenî buluntular arasındadır.

III m : Bir önceki evrenin (III l) bir metreye yakın kalın molozu altında yer almaktadır. Düzenli plân vermiyen bir kaç taş temel kalıntısı ve çamur sıvalı bir döşemenin kendisini koruyabilmiş olan kesimleri meydana çıkarıldı. Alanın kuzey-batı köşesinde bir (PM 4), güney-doğu ucunda ise iki (PM 5 ve PM 6) olmak üzere üç küp-içi mezarına rastlandı. Keramik türünde kırmızımtrak hamurlu olanlar hâkimdir, Obeid benzeri mahallî çanak-çömlek parçaları keza bulunmuştur.

III n : Hüyük tepesine göre 24 m. derinlikte başlayan bu evrenin mimarlık kalıntılarını ancak ince bir taş dizisi teşkil etmektedir. Keramik çeşidinde yine kırmızımı olanı çoğunluktadır, ayrıca kaba hamurlu, elde yapılmış, saman izli derin çanaklar da vardır. Obeid benzeri mahallî boyalı keramik analogileri, III l, III m ve III n evrelerinin "Amuk - E" ile çağdaş olabileceğini (Geç Kalkolitik ve kısmen Orta Kalkolitik) muhtemel kılmaktadır.

KAT IV : III n'nin altında oldukça kalın bir moloz tabakasının kaldırılmasından sonra 24.35 m. derinlikte Gediklinin IV ncü kat kalıntılarına rastlandı. Altı evreli olan bu kat (IVa-IV f) 7 metreye yakın bir kalınlık göstermektedir.

IV a : III n'den ince bir yangın tabakası ile ayrılan bu evrenin kalınlığı 1.70 m. olup dört ikincil evreyi (IVa-1, IVa-2, IVa-3 ve IVa-4) kapsar. Taş veya kerpiçten her hangi bir duvar izine rastlanmamıştır. Bir kaç kazık deliğinin kazı sırasında görülmesi ve yangın sonucunda kömürleşen kazık parçacıklarının meydana çıkarıl-

ması, bu evrede, üzeri çamur sıvalı bir çit inşasının mevcudiyetine delil teşkil etmektedir. Döşeme pek ilginç olup keramik kırıklarından yapılmıştır ve üzeri 3-4 cm. kalınlığında sarımsak bir toprak sıva ile sıvanmıştır. Alanın güney-batı köşesinde basit bir gömü bulunmuştur. Keramikte büyük bir değişiklik görülmemekte, ancak "Coba-tipi kâselerin" sayısının arttığı farkedilmektedir. Üzeri yer yer çekiç vurguları ile yumurlaştırılmış ve bir kenarı değirmileştirilmiş trapez şeklinde ve ince bir bronz levha halinde olan pendantsif IVa'nın en ilginç madenî buluntusudur.

IV b : Bu evrede dört tâlî taban (IV b-1, IVb-2, IVb-3 ve IVb-4) seviyesi tesbit edilmiştir. Tabanların dördü de toprak sıvalıdır. Anlaşıldığına göre, fazla olmıyan zaman fasılları içinde döşemenin sıvası tazelenmiştir. IVb-3'e ait olduğunu tahmin ettiğimiz basit bir gömü bulundu; iskeletin yanında rastlanan bir kaç taş müstesna, bu evrede her hangi bir temel kalıntısı görülmemiştir. Bu itibarla çit inşası sistemindeki meskenlerin varlığını düşünebiliriz. Çanak-çömlek türünde aynı gelenek göze çarpar. Kırmızı hamurlu olanların sayısı kabarık olmakla beraber elle yapılmış, saman izli perdahsız keramik parçalarının da mevcudiyeti dikkati çekmektedir. Kemikten yapılmış bir bız ve çakmaktaşından âletler ufak buluntular arasındadır.

IV c : İnce bir moloz tabakası ile IV b'den ayrılmaktadır. Kirli beyaz renkte olan kil sıvalı bir döşemesi vardır. Çit inşası sisteminde bir yerleşmenin bu evrede de mevcut olduğunu sanmaktayız. 28.10 m. ile 28.90 m. arasında 80 cm. lik kalınlıktaki IV c'nin tabanının altında ovanın bu günkü su düzeyine rastlandı. Boyalı ve boyasız parçaları oldukça bol olup boyalı olanları bilhassa "Amuk - E" evresindeki benzerlikler göstermektedir.

IV d : Ova su düzeyinin artık içinde bulunması dolayısıyla bu evrenden itibaren motorpomp kullanarak çalışıldı. Bir yangın geçirmiş olan IV d'nin döşemesi yine bastırılmış topraktandır. Her hangi bir mimarlık kalıntısının bulunmaması, balçık sıvalı çit inşa sisteminin bu evrede de kullanılmış olduğuna işaret teşkil eder. Keramik parçaları arasında Obeid benzeri mahallî çanak-çömlek türü bilhassa bol olup "Amuk-E" dekilerle ve birkaçı ise "Amuk-D" dekilerle paralellige sahiptir. IV d'nin döşemesi üzerinde taştan iki havan elini ve itina ile işlenmiş yine taştan bir çanak parçasını ufak buluntular arasında zikredebiliriz.

IV e : Suyun motorpomp yardımı ile boşaltılması suretiyle kazı geliştirilerek bu evreye ait yanık bir siyahımsak-gri renkte toprak taban meydana çıkarıldı. Çanak-çömlek buluntuları arasında koyu mat renkte perdahlı ve yumru kulplu bir parçanın bulunmuş olması pek ilginçtir. Bilindiği üzere bu tür keramiğe "Amuk-A" ve "Amuk-B" evrelerinde ve Tarsus ve Mersin'in neolitik katlarında rastlanmıştır. Bununla beraber Gedikli'nin bu IV e evresinin boyalı kap parçalarının daha ziyade "Amuk-D" dekileri andırdığı ve "Amuk-C" dekilerle büyük benzerlik göstermediği göz önünde tutulacak olursa, Gedikli'de en eski kültür olarak bugünkü bilgimize göre, ancak Eski Kalkolitik Çağın mevcudiyetini kabul etmek yerinde olur.

IV f : Gedikli'nin ana toprak üzerine kurulmuş olan bu en eski yerleşmesinin toprak sıvalı döşemesi yine su boşaltıldıktan sonra çamur içinde tesbit edilebildi. Açık renkteki ham toprağın, yerleşmenin koyu renkteki molozundan ayırdeğilebilmesi güç olmadı. Keramik buluntusu fazla olmıyan bu evrede kırmızı hamurlu, kırmızı hamurlu bej astarlı, pembemtrak bej ve mahallî boyalı parçalara rastlandı.

Boyalılar arasında "Amuk-E" ve "Amuk-D" benzerliği müşahede edildi. Ham toprak içinde 75 cm. daha derinleşildi ve her hangi bir kalıntı eseri görülemedi. Bâkir toprak Hüyüğün tepesine nazaran 31.80 m. derinliktedir.

Böylece, A₁ — Sondajında Gedikli'nin en eski kültürü olarak Eski Kalkolitik Çağ tesbit edilmiş oldu. Bu kültürün bir yandan Amuk ile bir yandan da Kilikya ile bağlantı göstermesi İslâhiye ve Sakçagözü Ovalarının söz konusu çağ uygarlığı için çok ilginçtir.

B. Güney-doğu etekte (C - Sondajı) : 1967 döneminde Gedikli'nin güney-doğu eteğindeki nekropolün sadece kremasyon gömüleri kesiminde kazılara devam edilmiş ve çalışmalar bitirilmiştir. 1964 - 1966 yılları arasında kremasyon mezarlığının yaklaşık olarak 275 m²lik kısmı açılmış ve 165 mezar çömleği meydana çıkarılmıştı. 1967'de bu kesimin batısına ve Hüyüğün içine doğru devam eden kısım açılmış ve inceleyerek bitmeğe yüz tutan dar bir iz kalıncaya kadar takip edilmiştir; kremasyon alanının yüz ölçümü bu dönem sonunda 335 m²'yi bulmaktadır.

Hüyüğe yaslanan bu kremasyon mezarlığının alt seviyesine erişildiği vakit, gömü yapmak için, alanın özel olarak hazırlandığı, Hüyüğün meyline uyar şekilde taş dizilerle ve sıralarla takviye edilen teraslar teşkil edildiği görüldü. Teraslamanın en alt kısmı dış yüzeyinde çok itinalı olarak bir taş örgüsü niteliğindedir. Bu teraslama ve bölümlenmeyi sağlayan taşlar arasında "adak çukuru" veya "kurban çukuru" adını verdiğimiz üç kutsal yer meydana çıkarıldı; bunlar, burasının mezarlık hazırlandığı zaman dinî anlamda kutsallaştırıldığına delâlet etmektedir. "Adak çukurlarının" üçü de muhteva bakımından birbirinin aynı olmalarına rağmen aralarında bazı ufak farklar vardır : "Adak çukurlarının" hazırlanışı şöyledir : Kurban edilmiş koyun veya keçi cinsinden bir hayvan kıvrılarak dairemsi bir şekilde – yanma ile siyahlaşmış bir zemin üzerine – yatırılmış ve kesik başı ise vücudünün ortasına konulmuştur. Kurban edilen hayvanın üzerine beyazımsıtrak kilden bir sıra çekilmiş ve sıvanın üzerinde de aynı kilden yapılmış pişirilmemiş ufak hayvan ve insan figürinleri, minyatür kaplar, ufak *phallos* sembolleri, ortası delik ağırşaklar ve ağırlıklar konulmuş ve iki bej fincan bunların yanına yerleştirilmiştir. Üçüncü "Adak çukurunda" beyaz kilin bir yığın halinde açığa çıkarılmış olması, bunun ya hiç şekillendirilmeden oraya bırakıldığı ya da ıslak olarak konulduğu için figürin v.s.'nin üstteki toprağın basıncı dolayısıyla deforme olduğu fikrini telkin etmektedir.

Nekropol'ün cist-mezarlar kesiminde de biri 1964'de, ötekisi ise 1965'de olmak üzere, başı kesilerek kurban edilmiş iki hayvan mezarını meydana çıkarmıştık, 1967 döneminde bulunmuş olan üç "Adak çukuru" aynı âdetin kremasyon mezarlığı için de uygulanmış olduğunu göstermektedir.

Kremasyon alanındaki teraslamanın altında her hangi bir yerleşmenin olup olmadığını incelemek amacı ile en alttaki teras istinat duvarından başlatılan ve batı doğrultusunda geliştirilen bir yarma açıldı ve her hangi bir yerleşme izine tesadüf edilmedi, ancak terasın altında basit bir gömü (şev-altı gömüsü SK 44) bulundu; parça parça kemik yığını halinde olan ve belirli bir yatış göstermeyen bu gömünün iki şahsa ait olduğu anlaşılmaktadır.

1967 dönemi sonuna kadar meydana çıkarılmış olan kremasyon çömlerinin sayısı 270'dir; üstteki toprağın basıncı dolayısıyla kırılmış olanlarının sayısı bundan

hariçtir. Bundan da, bu kremasyon mezarlığında kısmî olarak yıkılıp çömlöklere konmuş olan ölü miktarının bir kaç yüzün üstünde olduğunu rahatça söyleyebiliriz.

Kremasyon alanında “ölü yakma yeri”nin sayısı beş olarak tesbit edilebildi. En üst seviyede olan “yakma yeri” çevresindeki mezar çömlökleri Orta Bronz I niteliğindedir. Gerek keramik ve küçük buluntu ve gerek tabakalaşma vaziyeti, Gedikli'nin bu kremasyon mezarlığının Eski Bronz II Çağının hemen bitiminden itibaren başlayıp Orta Bronz I'e kadar bir kaç yüz yıl süre ile kullanılmış olduğunu göstermektedir.

1967 döneminin en önemli buluntularından biri, yakma-mezar çömlöklere birinin içinden çıkan bir başlı bronz iğnenin etrafında *kumaş kalıntısının* tesbit edilmiş olmasıdır; bu ise, kısmî surette yakılıp söndürülmüş kemik parçacıklarının bir beze sarıldığına delil teşkil etmektedir. Gedikli'de meydana çıkarılmış olan kısmî kremasyonunun arkeolojik delillerinin, gerek Boğazköy menşeli bir kralî *Hitit kremasyonunu* tasvir eden tabletlerdeki (M. Ö. XIV.-XIII. yüzyıl) ayrıntılara ve gerek *İliada*'da okuduğumuz *Patroklos*'un ve *Hektor*'un cesetlerinin yakılış törenine dikkat çekecek derecede benzemesi, – arada bir kronoloji farkı olmasına rağmen – her hangi bir münasebet kurmayı veya her hangi bir sonuç çıkarmayı mümkün kılabilir mi? Buradaki kısa raporumuzun sınırlarını aştığından, bu konuların tartışmasını, hazırlamakta olduğumuz nihai yayınıma bırakmayı uygun bulmaktayız.

II. KIRIŞKAL HÜYÜĞÜNDEKİ SONDAJ

Gedikli'nin 5 km. kadar kuzey-doğusunda bulunan Kırışkal köyü içindeki Hüyüğün doğu yamacında 1966 döneminde megalitik görünümlü bir yeraltı yapısının ilk istikşafı yapılmıştı. Bu dönemde önce Kırışkal Hüyüğü'nün topografik plânı alınmış, sonra da bu yeraltı yapısının açılması işine girilmiştir. İlk bakışta dromoslu mezar yapısı intibamı uyandıran bu konstrüksiyon evvelâ doğu, sonra da hafif kuzey-doğu istikametinde derine doğru meyilli bir inişle yönelmekte ve 29 m. ilerlemeyi müteakip kayaya işlenmiş üç basamağa ulaşmaktadır. Basamakların ikincisinden itibaren ovanın bu günkü su seviyesine rastlandı. Motorpompla çalışıldığı halde alttan devamlı olarak bol miktarda kaynayan su boşaltılmadı; bu sebepten bu inşanın bitim mekânı açıklanamadı. Genişliği altta 1.10 m. üstte 0.70 m. ve yüksekliği ise 1.80 m. olan bu yeraltı yapısının her iki yanı moloz duvar tekniği ile oldukça itinalı bir surette örülmüş, üstü ise yan yana konulmuş olan megalitik görünümlü monolitlerle kapatılmıştır; inşa bakımından Gedikli'nin dromoslu mezarına (M4) pek benzemektedir. Zeminini, başlangıçta bastırılmış topraktan, derine doğru inildikçe yer yer tabii kayanın düzleştirilmesi suretiyle teşkil edilmiştir. Girişi ile, bitimine doğru ova suyunun başladığı yer arasındaki kot farkı 6 m.'dir. İçinden her hangi bir buluntu ve karakteristik keramik parçaları çıkmayan bu ilginç inşanın, dromos'lu bir mezar olmaktan ziyade su iklimini sağlayan bir *kuyu* veya “*yeraltı kültü*” ile ilgili bir kutsal yapı olduğunu tahmin etmekteyiz. Bu sonuncu ihtimal vârid olduğu takdirde din tarihi bakımından çok önemli bir yapı ile karşılaşmış bulunmaktayız. Teknik imkânlardan faydalanarak Kırışkal'daki bu yeraltı yapısını gelecek dönemlerde açıklamaya çalışacağız.

Böylece, İslahiye dolaylarında 1958'den beri yapmakta olduğumuz bölge çalışmalarımızın Gedikli ile olan safhası 1967 mevsiminde tamamlanmış olmaktadır;

bundan sonraki kazılarımızı Kırışkal'da ve özellikle Tilmen Hüyük'de toplayarak Türkiye'nin çok az araştırılmış sahalarından birini teşkil eden bu mıntakanın kültür ve iskân tarihini aydınlatmaya devam edeceğimizi ummaktayız.

U. BAHADIR ALKIM

7 — *Van bölgesi Çavuştepe 1967 Kazısı :*

Türk Tarih Kurumu ve Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü adına yürütülen Van bölgesi Çavuştepe kazısı 1967 yılında Temmuz başından Ağustos'un son haftasına kadar devam etmiştir.

Çavuştepe kazısı, üyelerimizden Prof. Dr. Afif Erzen'in başkanlığında Doç. Dr. Adnan Pekman, Asistan Mehmet Özsaïd, Asistan Taner Tarhan, uzman Münire Ergin, Topograf Mimar Ferid Koper, Harita Uzmanı Halit Kalyoncuoğlu ve bir kız, beş erkek olmak üzere altı arkeoloji ve eski çağ tarihi öğrencisinden kurulu heyet tarafından yürütülmüştür.

1967'de yapılan araştırma ve çalışmalar bilhassa mimarî buluntu bakımından çok verimli olmuş ve önemli sonuçlar elde edilmiştir. 1967 kazı döneminde Çavuştepe'de başlıca üç yerde çalışılmıştır :

- 1) Uç kale : a) Kuzey sur, b) Güney istinat duvarı.
- 2) Tapınak : a) Sedirli odanın güneyindeki kısım, b) Kuzey koridor, c) Tapınağın avlusu.
- 3) Saray : a) 3. No'lu sarnıç, b) Güney koridorun batı ve kuzeybatı uçları, c) Güney koridorun doğu ucu, d) Kuzey-batı surlar.

Bunların haricinde, kalenin içinde ve surların dışında münferid olarak bazı sondaj ve araştırmalar yapılmıştır.

- 1) Uç kale :
 - a) Kuzey sur : Uç kale'nin 2. bastion hizasına kadar, sur bedeninin önünü kapayan kerpiç ve moloz yığınyı kaldırlarak ana kaya seviyesine inilmiş ve bu kısım tamamen temizlenmiştir. Sur boyunca uzanan bu muazzam yığının içinde, yukarıdan yuvarlanmış olan sur taşlarının yanında, kerpiç parçalarının üzerinde Urartu mavisî renginde freskolara da rastlanmıştır. Bunlar, I ve II No'lu mekânların kuzeye doğru yıkılmış olan kerpiç duvar kalıntlarına aittir. Açılan bu kesim bilhassa Urartu taş işçiliğinin inceliklerini ve maharetini göstermesi bakımından çok önemlidir. Düzleştirilmiş ana kaya üzerine oyulmuş olan yataklara yerleştirilen muntazam sur taşlarının birbirleri ile olan intibakları ve birinci sınıf taş işçiliği açıkça görülmektedir. Kazı döneminin en mühim buluntularından biri olan, volkanik taştan bir lâhit kapağı, bu yığının 1.35 m. altında ve I. kule çıkıntısına 2.30 m. uzaklıkta ters dönmüş bir vaziyette ele geçirilmiştir. 1.45 m. × 0.59 m. × 0.24 m. boyutlarında olan bu kapak andezittendir. İç tarafı üç kademeli bir şekilde oyulmuş olup, bu hatlar kapağın dışına da itinasız bir işçilikle işlenmiş bulunmaktadır. Baş tarafında kapağı kaldırmaya yarayan çıkıntılarla, kapak dolgun bir (T) harfini andırmaktadır. Çavuştepe köyünde de bir evin bahçesinde buna benzer bir lâhit kapağı tesbit edilmiştir. Diğer bir eşi de Hoşab kalesinin kapı lentosu üzerinde kitabe altlığı olarak kullanılmıştır. Bu lâhit kapakları ayrı bir konu olarak incele-

necektir. Hemen bu kapağın 0.65 m. altında ve sur bedeninden 4.30 m. uzaklıkta ve sura paralel bir vaziyette dizilmiş bir sıra gayri muntazam taşın çevrelediği, takriben 7.00 m. × 5.00 m. boyutunda bir zemine tesadüf edilmiştir. Taş dizileri doğu yönünde apsis şeklinde küçük bir çıkıntı yapmaktadır. Zemin üzerinde gayet basit bir şekilde yapılmış bir ocak bulunmaktadır. Bu mahallin ortasında bir sondaj yapılmış ve çeşitli keramik parçaları ile ufak baş hayvanlara ait kemikler ele geçmiştir. Keramik parçaları içinde, içi ve dışı perdahlı Urartu kırmızısı renginde, birinci sınıf kalitede olanlar dikkati çekmektedir. Kalenin tahrip olmasından hemen sonra inşa edildiği ve tekrar kuvvetli bir yangınla harap olduğu anlaşılmaktadır. Zeminin üzerinde bulunan bronz ok ve mızrak uçları bunu doğrulamakta ve ikinci bir istilâ veya bir tahribatın delilleri olmaktadır.

b) Güney istinat duvarı : Uç kalenin doğusunda rampaların birleştiği yerden, kalenin güney tarafında, batıya doğru "Anıtsal Merdivenler"e kadar ulaştığı tahmin edilen 2. İstinat duvarını kısmen kaplayan ve evvelki senelerde araştırılmış olan yerden devam edilerek bu kesimde de kazılar yapılmıştır. Neticede bu duvarın hem istinat, hem de "Anıtsal Merdivenler"e kadar uzanan bir yol olduğu anlaşılmıştır. Çünkü bunun üzeri yassı sal taşları ile örtülü olup, tipik bir yol görünüşüne sahiptir. Yolun üzerinde ve duvarın dibinde, kalın bir yangın tabakası yer yer göze çarpmaktadır. Bu tabaka ufak buluntu bakımından da verimli olmuştur. Çeşitli bronz ve demir ok ve mızrak uçları, bıçak ve çiviler elde edilmiştir. 0.50 m. derinlikte ele geçen bronzdan bir kılıç kabzası dikkati çekmektedir.

2) Tapınak :

a) Sedirli odanın güneyindeki kısım : 1966 kazı sezonunda meydana çıkarılan, yanyana dizilmiş 3 kesme taşın mahiyetini ve sedirli oda ile olan ilgilerini anlamak için, bu sene burada 3.50 m × 5.00 m. boyutlarında bir tranşe açılmıştır. Neticede bu taşların sayısı 8'e çıkmış ve ağırlıkları dolayısıyla blokajın çökerek, zemin seviyesi altında güneye doğru meylettikleri anlaşılmıştır. Taşların profilleri incelendiğinde, bunların belli bir seviyeye kadar tabana gömülerek, muntazam bir şekilde yan yana dizildikleri ve sedirli odanın ortasında bir plâtfom meydana getirdikleri görülmektedir. Ortadaki bu plâtfomun mevcudiyeti, burasının bir toplantı mahalli olduğunu kuvvetlendiren ikinci bir delildir. Çünkü 1966 kazı sezonunda burada güney-kuzey ve doğu-batı istikametinde (L) şeklinde bir sedir bulunmuş ve bu mekâna "Sedirli Oda" adı verilmiştir. Oturmaya mahsus olan sedirlerin bu plâtfom ile olan bağlantısı böylece meydana çıkarılmış olmaktadır.

b) Kuzey koridor : Tapınağının kuzey koridoru 1967 kazı sezonunda çok önemli birkaç buluntu vermesi bakımından dikkatimizi üzerine çekmiştir. Bu sene 24.00 m.'lik bir kısmı açılan koridor, 1966 sezonunda kazılışı bulunan bölümü ile beraber, batıya doğru olan uzunluğu 34.00 m.'dir. Koridorun genişliği 4.00 m. olup, güney duvarının yüksekliği bazı yerlerde 3.00 m.'yi bulmuştur. 2.00 m. kalınlığındaki bu duvar, 1.00 m. yükseklikte taştan bir temel üzerine inşa edilmiştir. Temel gayri muntazam büyük taşlardan örülerek, ana kaya üzerine oturtulmuş ve taşların araları kerpiç harcı ile takviye edilmiştir. Kerpiç tuğlalar ortalama olarak 0.51 m. × 0.14 m. × 0.14 m. boyutundadırlar. Duvar 0.02 m. kalınlığında bir sıva tabakası ile örtülü bulunup, üzeri beyaz badanalıdır. Bu kalın sıva tabakasının altından, bindirme tekniği ile örülmüş olan duvarın kerpiç derzleri belli olmaktadır.

Bu seneki çalışmalarımız sırasında, koridorun güney duvarında, tapınağın batısında yer alan mekânlarla bağıntısı olan iki kapı geçidi tesbit edilmiştir. Yalnız, bu geçitlerden biri sonradan örülerek kapatılmış ve önüne 0.45 m. yüksekliğinde ve 0.97 m. eninde bir seki ilâve edilmiştir. Sekinin nüvesini, biri kesme sur taşı olmak üzere, iki büyük taş blok teşkil etmektedir. Bu seki ve arkasındaki körleştirilmiş kapı geçidi bir kompleks yaratmaktadır. Duvardan 0.18 m. içeride olan 1.20 m. enindeki bu örülü kapı, halen bir niş manzarası arz etmektedir. Önündeki seki ise, önce sıvanmış olup sonradan da Urartu mavisini renginde boyanarak duvarın beyaz rengi ile bir kontrast meydana getirilmiştir. İkinci bir iskânın izlerini taşıyan bu tadilâtın mahiyeti kesin olarak açıklanamamakla beraber, adak eşyalarının üzerine bırakıldığı bir kaide vazifesini gördüğü fikrini de ileri sürebiliriz. Koridorun kuzey duvarı ise daha incedir ve 1.05 m. kalınlığındadır. Bu duvar üzerinde, belirli aralıklarla açılmış 1.40 m. genişliğinde 3 pencere yeri tesbit edilmiştir. Pencerelemin pervaz yuvaları, kapılarda olduğu gibi, içe doğru bir girinti yapmaktadır. Bunlardan bir tanesi, güney duvarındaki kapı gibi örülerek körleştirilmiştir. Bu duvar da bindirme tekniği ile yapılmıştır ve kerpiç boyutları diğeri ile aynıdır. Sıva tabakası daha incedir ve üzeri beyaz badanalıdır. Koridorun en enteresan kısmı; 20 derecelik bir meyille batıya doğru alçalan zemindir. Zeminin blokajı gayet sağlamdır; kuzeye ve batıya meyil yapan ana kayanın üzeri taş, çakıl ve tipik Urartu kireç harcı ile doldurularak nivelman temin edilmiştir. Koridorun zemininde ortada ve kuzey duvarına bitişik olarak çok sayıda, muntazam olmayan ocaklara rastlanmıştır. Bunlar çok basit ocaklar olup, zemine açılan çukurların etrafına dizilen gayri muntazam taşlardan meydana gelmişlerdir. İçlerinden bol miktarda çeşitli keramik parçaları ve kemikler elde edilmiştir. Koridorun her tarafına gelişi güzel serpiştirilmiş olan bu ocakların varlığı ikinci bir iskân hakkındaki düşüncelerimizi desteklemektedir. Bu ocakların içerlerinde bulunan tipik Urartu keramikleri bize yol göstermektedir. Zira bu ocakları yakın bir zamana tarihlemek yanlış olsa gerektir. İkinci bir iskândan kasıt, kalenin bir istilâ neticesinde tahribinden hemen sonra yapılan tâdilâtlardır. Evvelce bulunmuş madenî ve kemik eşyalara da dayanarak bunu bir İskit istilâsına bağlayabiliriz. (Bu arada; Çavuştepe'de bulunan İskit ok uçlarının bolluğu ve çeşitleri dikkat çekicidir.) Kazı esnasında ele geçirilen ahşap kalıntılar koridorun tavanı hakkında bize bilgi sağlamıştır. Tavan bazı yerlerde olduğu gibi çöktüğünden, alınan dikey ve yatay kesitler önemli ip uçları vermiştir. Şöyle ki; koridorun üzeri kuzey-güney doğrultusunda belli aralıklarla sıralanmış tahta kalaslarla örtülmekte ve bu kalasların üzeri ince tahta levhalarla kaplanarak tavan elde edilmektedir. Bu ahşap konstrüksiyonun üzerinde, ince bir tabaka halinde ponza ve tuf parçacıklarından müteşekkil bir ızalâtör kısım yer almaktadır. Bu, ikinci bir katın tabanını teşkil etmektedir. Tavanı destekleyen muhkem kerpiç duvarlarda bu fikri doğrulamaktadır. Koridorda bulunan en önemli buluntulardan birisi olan 0.64 m. × 0.10 m. × 0.07 m. boyutunda demirden sembolik bir mızrak ucu da bu tabakanın altında, sekinin yakınında, zemin üzerinde ele geçirilmiştir. Urartu san'atında Haldi'nin mızrağı olarak bilinen bu sembolik mızrak ucunun, tapınağın çatısını süslediği hakkındaki bilgimiz, meşhur Muşafir kabartmasındaki tasvirle de ispatlanmış olmaktadır. Önemli diğeri bir buluntu da sekinin 1.80 m. batısında ters çevrili olarak bulunan, kof kalkerden 0.88 m. × 0.77 m. boyutunda dikdörtgen prizması şeklindeki bir sunak kaidesidir. Esas sunağın

oturacağı kısım oyulmuştur ve ortasında 0.10 m. çapında bir delik bulunmaktadır. Bu sunak kaidesi, 1966 kazı sezonunda ve bu sene tapınağın avlusunda bulunan diğer bir sunakla beraber, tapınağın çevresinde üçüncü bir sunağın varlığına işaret etmektedir. Kaidenin, koridorda ne maksatla kullanıldığı henüz kesin olarak belli değildir. Entresan bir buluntu da, moloz arasında ele geçen 0.10 m. yüksekliğinde ve 0.70 m. çapında, tahtadan bir cisimdir. Çam kozalağına benzeyen bu nesne, Urartu mavisini ile boyanmıştır. Ahşap bir mobilya parçası olması pek muhtemeldir. Bunların haricinde çeşitli kalitede tipik Urartu keramik parçaları bol miktarda ele geçirilmiştir. Yeni profil veren parçalar dikkat çekicidir.

c) Tapınak avlusu : bu seneki çalışmalarımızın ağırlık merkezini burası teşkil etmiş ve çok önemli neticeler alınmıştır. Kazı, doğu ve kuzey-güney istikametinde ilerletilmiş ve neticede tapınağın önünde 21.50 m. × 21.50 m. boyutunda kare bir avlu ortaya çıkarılmıştır. Avluyu doğuda, sınırlayan boyu henüz tesbit edilemeyen 0.58 m. yükseklikteki sedire bitişik olarak 4 adet muntazam döşeme taşı ele geçirilmiştir. Bunlar aynı seviyede olup avlu döşemesinden geriye kalan parçalardır. Bu taşların dikkati çeken bir özelliği, yan yüzlerden birisinin kırmızı aşı boyası ile boyanmış olmasıdır. Bu kerpiç sedirin 3,20 m. batısında, 2,30 m. × 1,55 m. boyutunda, 0,53 m. yüksekliğinde kerpiçten bir kürsü meydana çıkarılmıştır. Doğu ve kuzey kenarları beyaz badanalı olup, üst kısmı kerpiçten yapılmış kare şeklindeki yassı bloklarla örtülmüştür. Bunun, bir kurban masası veya adak eşyalarının tapınak avlusunda teşhir edildiği bir kaide olması akla yakın bir fikirdir. Tapınağın avlusunda bulunan en önemli buluntulardan birini teşkil eden, kum taşından yapılmış olan dairevi monolit bir kurban sunağı da, avlunun kuzeyinde, kürsünün 5,85 m. kuzey-batısında in-situ olarak ele geçmiştir. 0,87 m. çapında ve 0,22 m. yüksekliğinde olup, ortasında 0,16m. çapında bir delik bulunmaktadır. Sunağın üzeri deliğe doğru hafifçe meyilli olup, delik, çivi başını andıran, kalker taşından bir kapakla kapatılmıştır. Sunağın altında kuzeye doğru 3,30 m. ilerliyen bir kanal tesbit edilmiştir. Kanal 0,25 m. genişliğinde ve 0,22 m. derinliğindeki, yekpare 3 adet kalker taşından oyulmuş oluklardan meydana gelmiştir. Kanalin iki devre geçirdiği anlaşılmaktadır. Kanalin sonundaki esas oluk ağzı, belki de tahribat sonunda kırılmış ve sonradan bu kırılan kısmın yerine basit, taşlar ve çamur ile yeni bir oluk ilâve edilmiştir. Bu ikinci devrede kanalın mecrası değiştirilmiş ve akıntı, arazinin tabii meyline bırakılmıştır. Kanalin üzeri yassı sal taşları ile örtülü olup, ilâve kısım ile beraber boyu 9,30 m.'yi bulmaktadır. Diğer önemli buluntulardan biri de, avlunun güney-doğu köşesinde zemin üzerinde ele geçirilen, Urartu çivi yazısını hâvi bazalt bir kitâbeye ait olan irili, ufaklı parçalardır. Gelecek sene avlu tamamen açıldığında bu kitâbenin diğer parçaları da araştırılacaktır.

3) Saray :

a) 3. No'lu sarnıç : Ağız seviyesine kadar kerpiç, taş ve moloz ile dolu bulunan bu sarnıç, kazı döneminin önemli merkezlerinden birini teşkil etmiştir. Evvelki senelerde araştırılmış olan sarnıç bölümünde devamlı olarak çalışılmış ve ağız kısmına bir kuyu çıkırığı monte edilerek içindeki kesif moloz tabakası dışarıya aktarılmıştır. Sarnıcin tavanından itibaren 5,00 m.'lik bir derinliğe kadar inilebilmiş ve çeşitli tabakalar içinde yakın zamana ait insan ve hayvan kemikleri ele geçirilmiştir. Bu da sarnıçların yakın bir tarihe kadar kısmen boş olduklarını göstermektedir.

Bulutlu bakımından zayıf olmakla beraber, tamamı açıldığında Urartu kaya işçiliğinin güzel ve itinalı bir örneği meydana çıkarılmış olacaktır. Bilhassa sarnıca açılan ve dört bir yönden gelen su kanalları çok enteresandır. Bunlar "Sarnıçlı Salon"un, "Kuzey" ve "Güney Koridorları"nın döşeme ve zeminlerinin altından geçmekte olup, yer yer ana kayanın tabii çatlaklarından faydalanılmış ve bunlar Urartu kireç harcı ile takviye edilerek suyun sızması önlenmiştir.

b) Güney koridorun batı ve kuzey-batı uçları : Geçen sene sarayın batısında bulunan taş merdivenlerin çevresi tamamen kazılarak, bu kesimdeki araştırmalar neticelendirilmiştir. Anlaşıldığına göre, merdivenin batısı itinasız bir taş duvar ile çevrilerek burası bir depo haline getirilmiştir. Bu bölümde sarayın mimari aksamı sona ermektedir. Zemin tipik Urartu kireç harcındandır ve altında moloz taşlarla yapılmış kuvvetli bir blokaj yer almaktadır. Geçen sene kazılmış olan "Havuzlu Salon"un batı kesimi ile irtibatı bulunan ve "Kuzey Koridor"un batı ucunda yer alan bir mekân daha elde edilmiştir. Kuzey duvarı 1.40 m. kalınlığında olup, evvelki senelerde araştırılmış olan, bindirme tekniği ile inşa edilen büyük kerpiç duvarın bir devamıdır. Mekânın kuzey-doğu köşesinde, kerpiçten örülü, 0.55 m. yüksekliğinde ve 0.77 m. \times 0.52 m. boyutunda bir ocak mevcut olup, ocağın dibinde de 0.78 m. çapında ve 0.13 m. derinliğinde, zemine oyulmuş bir tandır yer almaktadır. Batı duvarı dibinde de daha ufak çapta 2 tandır oyuğu göze çarpar. Güney duvarının intizamsız kerpiç tekniği ve eğri hattı, ikinci bir tadilatı göstermektedir. Mekânın içi kesif bir kül tabakası ile dolu olup, içinden çıkarılan malzeme de kuvvetli yangın izleri taşımaktadır. Bulunan tandırın ve günlük keramik parçalarının bolluğu, burasının ikinci iskân devrinde mutfak olarak kullanıldığına işaret etmektedir. İlâve edilen güney duvarı da bunu ispatlamaktadır. Bu mekânın dışında, kuzey-batısında in-situ olarak bir klozet taşı bulunmuştur. Gayri muntazam taşlardan, çamurla takviyeli, ortalama olarak 3.00 m çapında dairevi bir duvar örülerek, yuvarlak bir mekân içine alınan klozete giriş mevcut döşeme kalıntısına göre, batı yöndedir. Döşeme olarak sal taşları kullanılmıştır. Klozet taşı, 0.50 m. \times 0.50 m. \times 0.25 m. boyutunda olup, ortasında 0.20 m. çapında bir delik yer almaktadır. Deliğin ağız kısmı bir havuzcuk şeklinde oyularak genişletilmiştir. Taş, 0.40 m. \times 0.40 m. ebadında kare bir ağıza sahip 0.18 m. kalınlığındaki, delikli kof kalkerden yapılan bir kaide üzerine yerleştirilmiştir. Bunun altında da, ortalama olarak 0.45 m. \times 0.45 m. genişliğinde, yassı taşlardan örülü, dik bir kanal yer almaktadır. Kanalin derinliği 3.50 m. olup, bu seviyeden sonra daralarak, geniş bir açı ile kuzeye doğru meyillenmekte ve surların altından dışarı çıkmaktadır. Kuzeye dönüş yapan bu kanal ana kayaya oyulmuş olup, üzeri kapak taşları ile örtülmüştür. Muntazam su yolları, havuzlar ve sarnıçların yanında böyle bir temizlik tertibatının bulunması, Urartular'ın eriştikleri medeniyet seviyesini gösteren canlı delillerden bir tanesidir. Bu saha ufak buluntu bakımından da çok verimli olmuş ve çeşitli keramik parçalarının yanında, mühür baskılı pithos parçaları, çömlekler ve taş aletler ele geçmiştir. Bunların içinde, siyah damarlı bir taştan koni biçiminde işlenmiş bir mühür çok kıymet taşımaktadır. Baskı yüzünde, mahkûk olarak bir at figürü bulunmaktadır. Su mermerinden yapılmış diğer bir amulet de çok enteresandır. Üzerinde, stilize bir takım hatlar ver almaktadır.

c) Güney koridorun doğu ucu : Bu sezonda güney koridor kazısına devam edilmiş ve doğuya doğru ortalama olarak 40.00 m.'lik bir kısım daha açılmıştır. Kazıya, geçen sene güney duvarında bulunan sekiden itibaren başlanmış ve buradan 1.00 m. uzaklıkta, duvarın içine oyulmuş, pithos parçalarından yapılan basit bir tandır bulunmuştur. Tandır çevresinde, kül içinde bol miktarda sığır kemikleri ve yanık keramik parçaları elde edilmiştir. Güney duvarı burada çok alçalmakta ve 0.27 m.'lik bir seviyeye inmektedir. Kuzey duvarı ise daha yüksek olup 0.76 m.lik bir yükseltiyeye sahiptir. Koridorun orta kısmında, kırık parçaları etrafa dağılmış bir büyük pithos bulunmuştur. Ağız kenarında Urartu çivi yazısını hâvi bir kitâbesi mevcuttur. Güney duvarı sekiden itibaren doğuya doğru takip edilirken sekiden 25.00 m. sonra, kuzeye doğru 1.08 m.'lik dik bir çıkıntı yaptığı görülmüştür. Bu çıkıntı doğuya doğru, kuzey duvarına paralel olarak uzanmakta ve bu noktadan itibaren koridorun genişliği 1,08 m. daralmaktadır. Köşenin dibinde, koridor zemini 1.15 m. × 1.00 m.'lik bir çöküntüye uğramıştır. Bunun üzeri 1.09 m. × 0.54 m. × 0.07 m. boyutunda bir sal taşı ile örtülmüştür. Bu çöküntünün içinden bol miktarda, külle karışık ahşap kalıntılar, keramik parçaları ve hayvan kemikleri elde edilmiştir. En enteresan buluntu, dik köşeden 10.35 m. mesafede zemin üzerinde ele geçen 0.34 m. × 0.36 m. × 0.24 m. boyutundaki, kalker taşından, bir kapı mili yatağıdır. Mil yuvası 0.08 m. çapında olup, kullanma izleri ve aşınım açıkça görülmektedir. Yakınında bir kapıya işaret eden bu buluntu bizi yanıltmamış ve kazı ameliyesi ilerleyip, geçen sene açılan "Saray - Tapınak arası tranşesi"ne varılınca, burada bir kapı yeri ortaya çıkarılmıştır. Elde edilen 1.20 m. × 0.10 m. × 0.07 m. boyutundaki ahşap kapı sövesi ve 1.55 m. × 0.20 m × 0.12 m. kalınlığındaki çşik, zemin içine açılmış yuvalara yerleştirilen diğer ahşap aksamla takviye edilmiş olup, tipik bir kapının bütün ayrıntılarına sahiptir. Anlaşıldığına göre, kapı tek kanatlıdır ve açık vaziyette bulundurulduğu zaman, kapı kanadı güney duvarına oyulu bir yuvaya girmektedir. Böylece, içe açılan kapı kanadı, hem yer kaplamamakta ve hem de koridorun mimarî estetiğini bozmamaktadır. Koridor bu kapı ile ikinci bir mekâna bağlanmaktadır. Burası, saray ile tapınağı birleştiren bir "Giriş binası" olabilir; gelecek sene bu kısım tamamen kazılarak bu problem halledilecek ve tatlı bir meyille birbirlerine yaklaşan "Güney Koridor" ile tapınağın kuzey koridorunun ne şekilde birleştikleri ortaya çıkarılacaktır. Bu saha ufak buluntu bakımından da verimli olmuş ve bilhassa bol miktarda elde edilen demir mızrak uçları dikkati çekmiştir.

d) Kuzey - batı surlar : Sarayın kuzey - batısındaki surların açılmasına, kuzey koridorun batı ucunun kuzey surları üzerindeki izdüşümü hizasından başlanmış ve batıya doğru devam edilmiştir. Bu noktada sur bedeni 3.60 m. uzunluğunda 0.95 m.'lik bir bastion çıkıntısı meydana getirmektedir. Bunun 1.30 m. batısında, sur bedeninin altından dışarı açılan ve ana kayaya oyulmuş olan klozete ait kanal ağzı yer almaktadır. Kanal burada iki kola ayrılmıştır; bir tanesi 1.60 m. uzunluğunda olup, ana kayaya 0.40 m. derinlikte oyulmuş ve akıntısı kuzeye verilmiştir. Diğeri ise, batı yönde olup 3.18 m. uzunluğundadır ve sur duvarına bitişik olan bir takviye payandasının altına girip kaybolmaktadır. Sur bedeninin buradaki taş sırasının ortalama yüksekliği 1.50 m.'dir. İkinci bastion, sur bedeni ile 170 derecelik bir açı meydana getirmektedir. Bu geniş açılı ile sur bedeni güneye doğru bir dönüş

yapmakta ve muntazam fasıllarla inşa edilmiş direklerle doğu - batı ve kuzey - güney istikametlerinde çıkıntılar meydana gelmektedir. İkinci bastionda baş beden 2.25 m. yükseklikte olup, üzerinde kerpiç kısım ile intibakı sağlayan, yassı taşlardan yapılmış olan loyferler yer almaktadır. Bu kesimde surun bu kadar hareketli bir mimarî göstermesi çok enteresan ve mânâlıdır. Çünkü, birbirlerine yakın bastion, kule ve kısa kurtinler ile müdâfaa kolaylaşmakta ve atış menzili bütün bir sahayı kaplamaktadır. Fakat burasının esas fonksiyonu, "Batı Hendeği"ni ve ovoidan geçen yolu, bu hareketli müdâfaa sistemi ile kontrol altında bulundurmaktır. Gelecek sezon bu kesim tamamen açılarak, Urartu müdâfaa sisteminin bir şaheseri ortaya çıkarılmış olacaktır. Kazı esnasında sur bedenlerinin dibinde ele geçirilen çeşitli ok uçları önem taşımaktadır. Bunlardan bilhassa İskit tipleri çok enteresandır.

1967 kazı döneminde araştırılan bu yerlerden maada, kalenin içinde ve çevresinde bazı münferit tetkikler de yapılmış ve önemli sonuçlar elde edilmiştir. Bunlardan, "Uç Kale" ile "Tapınak" sahası arasında bulunan basit bir mezarı, 2. istinat duvarının güneyinde ana kayaya oyulmuş bir güneş kursunu ve Rampa'nın çıkışında solda, yine ana kayaya oyulmuş, banyo teknesini andıran bir su yalağını ve kanallarını zikredebiliriz. Her sene olduğu gibi bu sezonda da gerekli kısımlarda restorasyon yapılmış, yıkık duvarlar, sedir ve döşemeler aslına uygun bir şekilde onarılmıştır. Bu arada Jandarma Tugay Komutanlığı'nın hediye ettiği bayrak direği, surların batı ucuna dikilerek, kaleye ilk defa olarak bayrak çekilmiştir.

Çavuştepe Kazı Heyeti Başkanı

PROF. DR. AFIF ERZEN

8 — Bayraklı Kazısı :

1967 yılında Bayraklı Kazıları'na temmuz, ağustos ve eylül ayları boyunca devam edilmiştir. Bu mevsim geçen yıl başlanan temenos çalışmaları büyük ölçüde yürütülmüştür. 1948 - 1951 yıllarında İngilizlerle yapılan müşterek kazılar sırasında mabedin güneyini kuşatan temenos ancak yer yer kazılmış, zamanın ve tahsisatın yetersizliği dolayısıyla burada tesbit edilen duvarların tamamen ortaya çıkarılmasından vazgeçilmişti. 1966 yılında Bayraklı çalışmalarına yeniden başladığımız zaman ilk iş olarak mabet temenosunun ve yakın çevresinin ele alınmasını programlaştırmıştık. Çünkü bu kısımlardaki durum tam bir şekilde tesbit edilmediği ve elde edilmesi muhtemel buluntular son parçasına kadar ortaya konmadığı takdirde mabet hakkında kesin bir hükme varmak doğru olmayacaktı. Bu yıl yapılan kazılar düşüncemizde haklı olduğumuzu gösterdi. Elde edilen bol miktardaki mimarî parçalar mabedin üst yapısı hakkında sarih fikirler elde etmemizi sağlamıştır. 1967 çalışmaları sırasında temenosun güney duvarının alt seviyesi ile aynı duvarın doğu kesimi ele alınmadığı için onların kazılmasına gelecek yıl devam edilecek ve ancak o zaman mabet ve onun güneyini kuşatan temenos bütünü ile ortaya çıkarılmış olacaktır. Bununla beraber daha şimdiden mabedin ve temenosun grafik bir rekonstrüksiyonunu verecek durumdayız. Elde edilen ve üzerleri yaprak sıralariyle süslü olan düzinelerce parçaların yalnızca başlıklara ait olduğu anlaşılmaktadır. Kaidelerin, bulunan bir kaç örneğin gösterdiği gibi, çapı sütununkinden biraz

daha geniş ve yüksekçe bir silindirik şekilde olduğu anlaşılmaktadır. Sütun gövdelerinin düz satırlı veya prizma kesitli oldukları, yine elde edilen örneklerle tesbit edilmiştir. Adı geçen tezyini mimarî parçalar içinde hiç birinin baştaban ve saçak kısmına ait olmadığını kesinlikle söylemek mümkündür. Böylece mabette 7. yüzyılın sonunda kaide, sütun ve başlıkların taştan olduğu, baştaban ve çatı kısmının ise ağaçtan yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Mimarî parçaların bolluğu mabedin Alyastes tarafından yapılan tahripten önce üst yapısı ile kısmen inşa edilmiş vaziyette bulunduğunu açığa vurmaktadır. Elde edilen parçaların mabedin güney duvarının üstünde ve temenos'un teşkil ettiği platform'da yer alan sütunlara ait olduğunu söyleyebiliriz. 1948 - 1951 yıllarında Bayraklı mabedinin hangi tanrıya ait olduğunu öğrenmek mümkün olmamıştı. Bu yıl çok zengin olan buluntular arasında ele geçen dar ve ince cetvel şekilli bir tunç çubuk üzerindeki kitabe ile şimdi nihayet Batı Anadolu helen yerleşmelerinin bu en eski mabedinin tanrı kadın Athena'ya ait olduğunu tesbit etmek mümkün olmuştur. Üç yıl önce Erythrai çalışmalarımızda ele geçen 6. yüzyılın başlarına ait bir skyphos üzerindeki graffito'da da tanrı kadın Athena'nın adı bulunmuştur. Miletos'da ve Foça'da da arkaik devir mabetlerinin tanrı kadın Athena'ya ait oldukları göz önünde tutulursa Batı Anadolu sahillerinde kurulan ion ve aiol şehirlerinin büyük ölçüde Atina şehrinin tesir ve nüfuzu altında oldukları aşikâr olmaktadır. Attika ile olan bu yakın bağıllığı M.Ö. ikinci binde aynı kıyılarda akalar tarafından kurulan miken yerleşmelerinin devam eden bir geleneği olarak da manalandırmak mümkündür.

Doğu helen medeniyetinin en eski yerleşmelerinin monumental mimarî kalıntılarını bugüne kadar en zengin ve en bol şekilde Bayraklı kazıları vermiştir. Sisam'da Heraion'da 8. ve 7. asırlara ait mabetlerin ve stoa'ların ancak temelleri elde edilmiştir. Sisam'da 6. yüzyılın 2. dörtlüğünde meydana gelen muazzam dipteros'tan bir tek başlık bile ele geçmemiştir. Bayraklı kazıları böylece 7. yüzyılın sonunda inşa edilmiş olan mabedin zengin parçalarını ortaya koymakla bize İon ve Aiol mimarisinin en eski ve en zengin örneklerini hediye etmiştir.

Kazılara 1968 yılında devam edilecektir. Son iki yıla ait çalışmaların raporu tamamlanmış olup önümüzdeki haftalarda Türk Tarih Kurumu tarafından basılacaktır.

ORD. PROF. DR. EKREM AKURGAL

9 — Karatepe - Aslantaş Çalışmaları (1967) :

Millî Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Türk Tarih Kurumu ve İstanbul Üniversitesi tarafından yürütülen Karatepe - Aslantaş çalışmalarına 1967'de Eylül, Ekim ve Şubat aylarında devam edilmiş, Prof. Dr. Halet Çambel başkanlığındaki heyete Y. Mim. Müh. Reha Günay, Desinatör Sara Atabay, zaman zaman Arkeolog Güler Huner ve Arkeoloji Öğrencileri Duygu Arısan ve Mehmet Özdoğan katılmışlardır.

Arama, restorasyon ve yayımla ilgili çalışmalara devam edilmiş, yeni tertip edilen ortostatların desen kataloğu ve büyük ölçekli resimleri, Hitit hiyeroglif ve Fenike metinlerinin tekst edisyonu için yeni birleşen tekstlerin fotoğraf, desen ve kopya işleri geliştirilmiştir. Ayrıca yayın için kapılara ait çatuların rölevaleri yapılmıştır.

Açık hava müzesi sitesinin kuruluşu ile ilgili tesisler üzerindeki çalışmalar, proje ve etüt işleriyle inşaat işleri de bu kampanya süresince geliştirilmiştir.

**TÜRK TARİH KURUMU BASİMEVİ'NİN 1967
YILI ÇALIŞMA RAPORU**

Basimevimizin gerek bürüt geliri, gerekse kârı her yıl olduğu gibi bu yıl da bir evvelki yıla oranla bir gelişme göstermektedir. Geçen yıla oranla bürüt gelir 115.567,82 lira fazlasıyla 3.982.049,56 liraya, kârı ise 50.381,29 lira fazlasıyla 1.059.828,31 liraya ulaşmıştır. 1967 yılında Basimevimizin öz varlığı :

Bilânçonun aktif toplamı	10.258.341,74
Nâzım hesaplar	— 164.470,00
	<hr/>
İhtiyatlar	10.093.871,74
	2.106.251,48
	<hr/>
Uzun vadeli borçlar	7.987.620,26
	1.569.074,32
	<hr/>
Kısa vadeli borçlar	6.418.545,94
	1.558.717,63
	<hr/>
Basimevimin öz varlığı	4.859.828,31

Basimevimizin bu yılki öz varlığı geçen yıla nazaran 500.381,29 lira daha fazla olduğu görülmektedir. Kârımızın özvarlığımıza oranı % 21,18 dir ki bu da her yıl olduğu gibi sevindirici bir rantabilite oranıdır.

1967 yılının net kâr ve giderlerinin geçen yıla orantısı :

	<u>1966</u>	<u>1967</u>	<u>Artan</u>	<u>Eksilen</u>
Amortisman	324.242,43	347.006,48	22.764,05	—
Personel giderleri	1.698.763,78	1.943.181,72	244.417,94	—
İşletme giderleri	834.028,51	632.033,05	—	201.995,46
Kâr	<u>1.009.447,02</u>	<u>1.059.828,31</u>	<u>50.381,29</u>	—
	3.866.481,74	3.982.049,56	317.563,28	201.995,46

Yukarıdaki ana gider ve kârın bürüt gelire oranı ise :

	<u>1966</u>	<u>1967</u>
Amortisman	% 8,4	% 8,7
Personel giderleri	%43,9	%48,8
İşletme giderleri	%21,6	%15,9
Kâr	<u>%26,1</u>	<u>%26,6</u>
	100,00	100,00

Yukarıdaki çizelgelerin incelenmesinde işletme giderlerinde bir azalma, buna mukabil diğer kalemlerde yükselme gözükmektedir. Özellikle Personel giderlerindeki büyük artışa mukabil kâr oranının da düşmeyip yükselmesi ve işletme giderlerinin azalması, ancak kadroda yapılan genişleme ve zamlara mukabil daha verimli bir çalışmanın gerçekleşmesiyle izah edilebilir.

Basımevimizin 1966 raporumuzda belirttiğimiz 90.224,00 dolarlık ithalâtı 1967 yılı içerisinde, gerçekleşmiş ve bu suretle üretme gücümüz artmıştı. Bu ithalâtın dışında ayrıca Elektronik renk süzme makinesi klişe atölyemiz için ithal edilmiştir. 1967 yılında basımevimiz klişe çinkosu ve film sıkıntısı çekmiş, bu arada atölye faaliyetimiz çok sınırlandırılmıştır. Tamamen ithal konusu olan bu ham maddelerin sıkıntısı memleket çapında duyulmuştur. Ancak son zamanlarda ithal imkânları tekrar elde edilmiştir.

TÜRK TARİH KURUMU BASİMEVİ YÖNETİM KURULU

Başkan	Üye
PROF. DR. BEKİR SITKI BAYKAL	PROF. ABDÜLKADİR İNAN
Üye	Basımevi Müdürü
PROF. DR. TAHSİN ÖZGÜÇ	ULUĞ İÇDEMİR GÖKMEN İÇDEMİR

DENETLEME KURULU RAPORU

TÜRK TARİH KURUMU YÜKSEK GENEL KURULUNA

Muhterem Kurulunuzca bizlere tevdi buyurulan murakıplık vazifesi icabı olarak Türk Tarih Kurumu ile Türk Tarih Kurumu Basımevi'nin 1967 yılı gelir - gider bütçeleri, bilânçoları, defter kayıtları tetkik edilmiş ve bu incelemenin sonuçları aşağıda arz olunmuştur :

I. Türk Tarih Kurumu

- 1) Türk Tarih Kurumu'nun 1966 yılı bilânçosundaki kayıtların 1967 yılı defterlerine aynen devredildiğini, harcamaların usulüne uygun ve Yönetim Kurulu kararına dayandığı,
- 2) 3.760.250, -lira olarak hesaplanan 1967 yılı gelir bütçesinin Kurum arttırımından 736.704,65 lira alınmak suretiyle 4.496.954,65 liraya çıkarıldığı ve yıl sonunda 4.567.066,46 lira olarak tahakkuk ettiği,
- 3) 3.759.201, -lira olarak tahmin edilen gider bütçesinin muhtelif sarf mahallerinden 762.766,71 lira tasarruf sağlandığı, buna mukabil bazı bölümlerine 1.206.555,64 lirası bina yapımına olmak üzere cem'an 1.499.382,36 lira ilâve yapıldığı ve böylece gider bütçesinin 4.495.905,65 liraya ulaştığı görülmüştür.

II. Türk Tarih Kurumu Basımevi

- 1) Basımevinin 1966 yılı bilânçosundaki kayıtların 1967 yılı defterlerine aynen devredildiği, muamelelerin yönetmelik hükümlerine uygun olarak yürütüldüğü,
- 2) Basımevinin 1967 yılı faaliyetleri neticesinde brüt 3.982.049,56 lira gelir temin eylediği ve bu gelirden, idare ve işletme masrafları ile lüzumlu amortismanların tefrikinden sonra 1.059.828,31 lira net kâr sağladığı tespit olunmuştur.

Yüksek Kurulunuzun tetkiklerine sunulan Kurum ve Basımevi bilânçoları ile kâr ve zarar cetvellerinin, defter kayıtlarına mutabık olduğunu arz eder, Kurum ve Basımevi Yönetim Kurullarının 1967 yılı muamele ve hesaplarından dolayı aklanmalarını yüksek onayınıza sunarız.

DENETLEME KURULU

PROF. DR. HALİL DEMİRCİOĞLU
T. T. K. Üyesi

DR. HÂMİT KOŞAY
T. T. K. Üyesi

FAKİHE ÖYMEN
T. T. K. Üyesi

NECDET ŞARDAĞ
Türkiye İş Bankası
Muhasebe Müdürü

T Ü R K T A R İ H K U R U M U ' N U N 1 9 6 7 Y I L I
B İ L Ä N Ç O S U

A K T İ F

P A S İ F

	<u>Lira Kr.</u>		<u>Lira Kr.</u>
KASA	272.872,83	GENEL VARLIKLAR	14.283.138,47
BANKALAR	2.599,33	KANUNÎ KESİNTİLER	29.870,34
Merkez 350.902.10	234,34	Gelir vergisi	24.150,29
İş 40209	571,84	Sigortalar	5.720,05
İş 5635	<u>1.793,15</u>	EMANETLER	16.962,72
BASİMEVİ BORÇLARI	1.737.364,32	Tasarruf bonusu	15.300,—
BASİMEVİ SERMAYESİ	3.800.000,—	Kitap siparişleri	1.662,72
DEMİRBAŞLAR	1.389.660,13	ALACAKLILAR	2.219.670,80
Demirbaşlar	519.207,01	Çeşit. alacaklılar	1.863.133,98
Kitaplık	<u>870.453,12</u>	Dış kitapçılar	49.098,85
BANKA HİSSE SENETLERİ	350.111,55	Emeklilik tazminatı	121.996,59
YAYIN VE FOTO GERÇEKLERİ	84.581,37	Kurum yayınları	176.441,38
Yayın gerçekleri	82.477,36	BELLETEN ABONELERİ	2.460,—
Foto gerçekleri	2.104,01	TEMİNATLAR	8.475,—
KİTAP ANBARI	3.723.651,50	BANKALAR	4.095.550,96
BORÇLULAR	9.286.287,26	İş 20184	1.011.797,88
İlmî araştırma ve konferanslar	21.713,—	İş 82555	2.746.711,15
Telif, tercüme avansları	59.176,43	Vakıf. 10033	337.041,93
Kazı avansları	17.284,47		
Basılmakta olan eserler	42.984,89		
Ciltleme masrafları	3.547,95		
Kredili satışlar	1.122,—		
İç kitapçılar	14.720,14		
Dış kitapçılar	26.600,35		
Muhtelif borçlular	112.720,82		
Görevli avansları	17.343,77		
Kurum Bina inş.	<u>8.969.073,44</u>		
Toplam	<u>20.647.128,29</u>		<u>20.647.128,29</u>

31. 12. 1967

Muhasebeci
U. Süsoy

Genel Müdür
ULUĞ İĞDEMİR

T Ü R K T A R İ H K U R U M U B A S I M E V İ
1 9 6 7 Y I L I B İ L Â N Ç O S U

A K T İ F

SABİT KIYMETLER 7.543.984,56

Bina 881.378,42
Demirbaş 6.662.606,14

BAĞLANMIŞ KIYMETLER 109.873,86

Depozitolar 5.474,79
Geçici Hesaplar 49.377,60
Tasarruf Bonoları 15.550,00
Akreditifler 39.471,47

İŞLETME KIYMETLERİ 1.148.704,49

Ambarlar 1.148.704,49

KISA VADEDE PARAYA
ÇEVİRİLEBİLEN KIYMET. 1.191.016,46

Senetler 2.844,75
Müşteriler 778.887,27
Borçlular 409.284,44

EMRE ÂMADE KIYMETLER 100.292,37

Kasa 100.092,37
Bankalar 200,00

NÂZİM HESAPLAR 164.470,00

Teminatlar 164.470,00

10.258.341,74

P A S İ F

SERMAYE 3.800.000,00

İHTİYATLAR ve FONLAR 2.106.251,46

Yetiştirme Fonu 26.281,73
Birikmiş Amortis. 2.079.969,75

UZUN VADELİ BORÇLAR 1.569.074,32

T. T. Kurumu 1.569.074,32

KISA VADELİ BORÇLAR 1.558.717,62

Müşteri avansları 582.697,50
Alacaklılar 667.419,92
Kanunî Kesintiler 58.004,11
Emanetler 18.950,88
Senetler 180.000,00
Geçici Aracı Hes. 51.645,22

1967 YILI KÂRI 1.059.828,31

NÂZİM HESAPLAR 164.470,00

Teminatlar 164.470,00

10.258.341,74

Muhasebeci
EROL ÜSTÜN'AR

T Ü R K T A R İ H K U R U M U B A S İ M E V İ
1967 YILI KÂR ve ZARAR TABLOSU

G İ D E R L E R

AMORTİSMANLAR	347.006,48
PERSONEL GİDERLERİ	1.943.181,72
Ücretler	1.386.695,37
Muvakkat İşçi Ücret.	92.154,69
Fazla Mesailer	114.115,86
Tazminatlar	29.996,40
İkramiyeler	7.984,00
Sosyal Yardımlar	118.015,27
Sos. Sig. İşveren His.	194.220,13
İŞLETME GİDERLERİ	632.033,05
Işık	8.052,80
Kuvvet	25.589,04
Su	9.555,26
Isıtma	19.999,62
Sigorta	15.904,36
Faizler	131.982,45
Malzeme	272.784,16
Tamir-Revizyon	33.647,50
Diğer İşletme Gider.	114.517,86

KÂR 1.059.828,31

3.982.049,56

G E L İ R L E R

BASKI GELİRLERİ	3.422.586,36
1967 Yılı İçindeki Tahakkuklar	2.925.469,52
1967 Yılı Sonu Env. Tahakkuklar	497.116,84
KLİŞE GELİRLERİ	483.583,09
BIÇAK BİLEME GELİRLERİ	17.445,00
SAİR GELİRLER	58.435,11

3.982.049,56

Muhasebeci
EROL ÜSTÜN'AR

